

Brüssel, 18. juuli 2016
(OR. en)

11316/16

Institutsioonidevaheline
dokument:
2016/0223 (COD)

ASILE 26
CODEC 1076

ETTEPANEK

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Jordi AYET PUIGARNAU, direktor
Kättesaamise kuupäev:	18. juuli 2016
Saaja:	Jeppe TRANHOLM-MIKKELSEN, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2016) 466 final
Teema:	Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule ning millega muudetakse nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2016) 466 final.

Lisatud: COM(2016) 466 final

Brüssel, 13.7.2016
COM(2016) 466 final

2016/0223 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS,

mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule ning millega muudetakse nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

Ettepaneku taust ja põhjused

Euroopa Liit tegutseb selle nimel, et saavutada solidaarsusel ja õiglasel vastutuse jagamisel põhinev integreeritud, jätkusuutlik ja terviklik ELi rändepoliitika, mis toimiks tõhusalt nii rahuajal kui ka kriisiolukorras. Euroopa rände tegevuskava¹ vastuvõtmisest peale on Euroopa Komisjon tegelenud meetmete rakendamisega, mille abil lahendada nii kiireloomulisi kui ka pikaajalisi probleeme seoses rändevooegade tõhusa ja ulatusliku juhtimisega.

Euroopa ühine varjupaigasüsteem põhineb õigusnormidel, millega määratakse kindlaks liikmesriik, kes vastutab rahvusvahelise kaitse taotlejate (sealhulgas varjupaigataotlejate sõrmejälgede andmebaasi) eest, ja varjupaigamenetlusi, vastuvõtutingimusi, rahvusvahelise kaitse saajate tunnustamist ja kaitset käsitlevatel ühistel nõuetel. Peale selle toetab Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet (EASO) liikmesriike Euroopa ühise varjupaigasüsteemi rakendamisel.

Hoolimata Euroopa ühise varjupaigasüsteemi arendamisel tehtud edusammudest esineb liikmesriikide vahel siiski märkimisväärsed erinevusi seoses rakendatavate menetluste liikide, taotlejatele pakutavate vastuvõtutingimuste, varjupaigataotlejate rahuldamise määra ja rahvusvahelise kaitse saajatele antava kaitse liigiga. Need lahknevused soodustavad teisest rännet ja varjupaiga taotlemiseks kõige soodsama riigi otsimist, loovad tõmbetegureid ja viivad lõpuks liikmesriikide vahelise vastutuse ebaühtlase jaotumiseni seoses kaitse pakkumisega abivajajatele.

Hiljuti ELi saabunute suur hulk on näidanud, et Euroopa vajab tulemuslikku ja tõhusat varjupaigasüsteemi, millega tagada õiglane ja jätkusuutlik vastutuse jagamine liikmesriikide vahel, piisavate ja inimväärsede vastuvõtutingimuste pakkumine kogu ELis, ELis esitatud varjupaigataotlejate kiire ja tõhus menetlemine, ning ühtlasi tagada otsustamise kvaliteet, mis võimaldaks rahvusvahelise kaitse vajajatele pakkuda tõhusat kaitset. Samal ajal peab EL tegelema ebaseaduslike ja ohtlike liikumistega ning lõhkuma inimeste ebaseaduslikult üle piiri toimetajate ärimudeli. Selleks tuleb ühest küljest kiiresti läbi vaadata nende inimeste varjupaigataotlused, kellel ei ole õigust rahvusvahelisele kaitsele ja need rändajad tuleb kiiresti tagasi saata. Teisest küljest tuleb kaitset vajavatele kolmandate riikide kodanikele avada turvalised ja seaduslikud võimalused ELi sisenemiseks. See on samuti osa laiemast partnerlusest prioriteetsete päritolu- ja transiidiriikidega.

6. aprillil 2016 kehtestas komisjon prioriteedid Euroopa rände- ja varjupaigaraamistiku struktuurireformiks oma teatises „Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformimine ja seaduslike võimaluste parandamine Euroopasse jõudmiseks“,² tuues välja erinevad meetmed, millega muuta Euroopa varjupaigapoliitika humansemaks, õiglasemaks ja tõhusamaks ning hallata seadusliku rände poliitikat paremini.

4. mail 2016 tutvustas komisjon esimest ettepanekute paketti, mille eesmärk on reformida Euroopa ühist varjupaigasüsteemi, viies ellu komisjoni teatises esitatud kolm prioriteeti: jätkusuutliku ja õiglase Dublini süsteemi kehtestamine varjupaigataotlejate eest vastutava

¹ COM(2015) 240 (final).

² COM(2016) 197 (final).

liikmesriigi kindlaksmääramiseks,³ Eurodac-süsteemi tugevdamine, et paremini jälgida teisest rännet ja hõlbustada ebaseadusliku rände vastast võitlust⁴ ning tõelise Euroopa Liidu Varjupaigaameti loomine hästitoimiva Euroopa varjupaigasüsteemi tagamiseks.⁵ Nimetatud ettepanekud olid esimesed nurgakivid Euroopa ühise varjupaigasüsteemi struktuuri reformimisel.

Teise paketiga viib komisjon lõpule Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformi, võttes vastu neli lisaettepanekut: ettepanek, millega asendatakse varjupaigamenetluste direktiiv määrusega,⁶ millega ühtlustatakse praegu liikmesriikides kasutatavad üksteisest lahknevad menetlused ja luuakse tõeline ühtne menetluskord; ettepanek, millega asendatakse miinimumnõuete direktiiv⁷ määrusega,⁸ millega kehtestatakse ühtsed nõuded kaitset vajavate inimeste taotluste rahuldamise ja rahvusvahelise kaitse saajatele antud õiguste kohta, ning samuti ettepanek, millega muudetakse vastuvõtutingimuste direktiivi,⁹ et ühtlustada täiendavalt ELi vastuvõtutingimusi, suurendada taotlejate integratsiooni väljavaateid ja vähendada teisest rännet. Lõpuks teeb komisjon selleks, et täita 6. aprillil 2016 võetud kohustust parandada seaduslikke võimalusi Euroopa Liitu jõudmiseks, ühtlasi ettepaneku luua liidu struktureeritud ümberasustamise raamistik, mis võimaldab korrapärast ja turvalist sisenemist ELi neile kolmandate riikide kodanikele, kes vajavad rahvusvahelist kaitset, et järk-järgult vähendada ebaseadusliku rände stiimuleid¹⁰.

Need ettepanekud on hädavajalik osa Euroopa ühise varjupaigasüsteemi põhjalikust reformist ja on omavahel tihedalt seotud. Nende teise etapi seadusandlike ettepanekute esitamisega varjupaigaküsimusi käsitleva liidu õigustiku reformimiseks on nüüd laual kõik vajalikud elemendid kindlaks, sidusaks ja terviklikuks Euroopa ühiseks varjupaigasüsteemiks, mis tugineb ühtsetele ja ühtlustatud õigusnormidele, mis on tõhusad ja pakuvad kaitset täielikus kooskõlas Genfi pagulasseisundi konventsiooniga.

Euroopa ühine varjupaigasüsteem, mida me jätkuvalt täiustame, on tõhus ja pakub kaitset ning on loodud eesmärgiga tagada täielik kooskõla riiklike varjupaigasüsteemidega, vähendada teisese rände stiimuleid, suurendada liikmesriikide vahelist vastastikust usaldust ning lõpuks jõuda üldiselt hästitoimiva Dublini süsteemini.

Eelnimetatu tagab selle, et varjupaigataotlejaid koheldakse võrdselt ja nõuetekohaselt, sõltumata sellest, millises ELi liikmesriigis nad viibivad. Sellega nähakse ette vajalikud vahendid, millega tagada tõepoolest rahvusvahelist kaitset vajavate inimeste kiire väljaselgitamine ja kaitset mittevajavate inimeste tagasisaatmine. Varjupaigasüsteem kohtleb lahkelt kõige haavatavamaid ja suhtub karmilt võimalikesse kuritarvitustesse, austades alati põhiõigusi. Lõpuks on ühtne süsteem kulutõhus ja piisavalt paindlik, et kohanduda keeruliste probleemidega, millega liikmesriigid kõnealuses valdkonnas silmitsi seisavad.

Käesoleva ettepaneku eesmärgid

Miinimumnõuete direktiivis on sätestatud kriteeriumid, mille alusel taotlejad kvalifitseeruvad õigusele saada varjupaika ja täiendavat kaitset, ning selle seisundi saanud isikute õigused.

³ COM(2016) 270 (final).

⁴ COM(2016) 272 (final).

⁵ COM(2016) 271 (final).

⁶ ELT L 180, 29.6.2013, lk 60.

⁷ ELT L 337, 20.12.2011, lk 9.

⁸ ELT L [...], [...], lk [...].

⁹ ELT L [...], [...], lk [...].

¹⁰ ELT L [...], [...], lk [...].

Sellal kui uuesti sõnastatud kehtiva miinimumnõuete direktiiviga¹¹ on suudetud mõningal määral lähendada liikmesriikide õigusnorme, ilmneb siiski, et taotluste rahuldamise määrad on liikmesriigiti endiselt erinevad ning samuti esineb ebahühtlus seoses otsustega, mis käsitlevad iga liikmesriigi antud kaitse seisundi tüüpi¹². Lisaks esinevad liikmesriikide poliitikas märkimisväärsed erinevused välja antud elamislubade kehtivuse osas, ning samuti seoses juurdepääsuga õigustele. Peale selle ei rakendata süstemaatiliselt praegu kehtivaid sätteid seisundi lõppemise kohta, mis tähendab seda, et liikmeriigid ei suuda alati tagada rahvusvahelise kaitse andmist ainult seni, kuni eksisteerib oht langeda tagakiusamise ohvriks või kannatada suurt kahju, ehkki liidu õiguses on nii sätestatud. Lõpuks on mõned uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis sätestatud nõuded, mis kehtestavad ühtsed kriteeriumid taotlejate taotluste rahuldamise kohta, oma laadilt vabatahtlikud (st taotleja kohustus põhjendada oma taotlust, riigisisese kaitse hindamist käsitlevad nõuded, seisundi valikulised äravõtmisalused) ning annavad liikmesriikidele suure diskretsiooniõiguse.

Ülaltoodud erinevused varjupaigataotluste rahuldamise määrades ja riiklikes varjupaigasüsteemides asjaomase kaitse seisundiga seotud õigustes osutavad selgelt vajadusele ühtsema lähenemisviisi järele. Need erinevused võivad rahvusvahelise kaitse taotlejatele tekitada stiimuleid taotleda varjupaika liikmesriikides, kus kõnealuste õiguste ja varjupaigataotluste rahuldamise määrade tase on hinnanguliselt kõrgem kui teistes liikmesriikides, selle asemel, et taotleda varjupaika selles liikmesriigis, kes Dublini reeglite kohaselt vastutab nende taotluste eest. Peale selle on samuti vaja tegeleda rahvusvahelise kaitse saajate võimaliku teisese rändega, selgitades, et nad peavad elama selles liikmesriigis, kes neile kaitse andis.

Kontrolli puudumine jätkuva kaitsevajaduse üle annab kaitsele de facto püsiva iseloomu, tekitades seeläbi rahvusvahelist kaitset vajavatele inimestele lisastiimuli tulla pigem Euroopa Liitu kui otsida varjupaika mujal, sealhulgas nende päritoluriigile lähemal asuvates riikides.

Võttes arvesse tõendatud vajadust ühtlustamise järele ja välja pakutud muudatuste ulatust, tehakse ettepanek asendada praegu kehtiv direktiiv määrusega. Kuna määrus on otsekohaldatav, siis aitab see muudatus kaasa suuremale ühtlusele ja tagab ühtlasi vastavuse esildatud varjupaigamenetluste direktiiviga.

Eespool esitatut silmas pidades on käesoleval ettepanekul järgmised eesmärgid:

1. **Ühtlustada veelgi ühtseid kriteeriume** rahvusvahelise kaitse taotlejate taotluste rahuldamiseks, kehtestades üldkohaldatavad normid ja asendades hetkel kehtivad vabatahtlikud normid, mis käsitlevad taotleja kohustust põhjendada oma taotlust, riigisisese kaitse hindamist ja aluseid seisundi äravõtmiseks, kui rahvusvahelise kaitse saaja kujutab endast ohtu liikmesriigi julgeolekule või ta on süüdi mõistetud eriti raskes kuriteos.

¹¹ Direktiiv 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (uuesti sõnastatud) (edaspidi „uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv”).

¹² Näiteks 2015. aasta jaanuarist septembrini rahuldati Afganistanist tulnud varjupaigataotlejate taotlused Itaalias peaaegu 100 % ulatuses, samas kui Bulgaarias oli see näitaja 5,88 % (Eurostat). Antud seisundi tüüpide vaheliste erinevuste osas näitasid EASO andmed 2015. aasta teise kvartali kohta, et Saksamaa (99 %), Kreeka (98 %) ja Bulgaaria (85 %) andsid pagulasseisundi peaaegu kõikidele Süüria kodanikele, sellal kui Malta (100 %), Rootsi (89 %), Ungari (83 %) ja Tšehhi Vabariik (80 %) andsid neile täiendava kaitse seisundi. https://easo.europa.eu/wp-content/uploads/Quarterly-Asylum-Report-2015_Q2_Final.pdf.

2. **Suurendada varjupaigalaste otsuste ühtlust** kogu ELis, kohustades liikmesriikide menetlevaid ametiasutusi võtma taotluste hindamisel arvesse ühist analüüsi ja suuniseid päritoluriigi olukorra kohta, mida liidu tasandil pakuvad Euroopa Liidu Varjupaigaamet ja päritoluriigi teabega tegelevad Euroopa võrgustikud kooskõlas välja pakutud Euroopa Liidu Varjupaigaameti määruse uute sätetega¹³.
3. Tagada kaitse ainult seni, kuni eksisteerib oht langeda tagakiusamise ohvriks või kannatada suurt kahju, ilma et see mõjutaks isiku integratsiooni väljavaateid. Ettepanek kohustab liikmesriike vaatama seisundi süstemaatilisel ja regulaarselt läbi, kui päritoluriigi olukorras toimub olulisi muutusi ning samuti siis, kui nad kavatsesid pikendada pagulaste elamislubasid esimest korda ning täiendava kaitse saajate omasid esimest ja teist korda. Samal ajal on oluline, et nende isikute kaitse saamise õiguse raames edendaksid liikmesriigid kaitse saajate integreerimist oma ühiskonda. Selles osas määrab ettepanek kindlaks rahvusvahelise kaitse saajate õiguste ja kohustuste ulatuse. Ettepanek pakub samuti stiimuleid nende aktiivseks integratsiooniks kaitse andmisel, võimaldades liikmesriikidel muuta teatud sotsiaalse andmine sõltuvaks tõhusast osalemisest integratsioonimeetmetes kooskõlas integreerimise tegevuskavaga¹⁴. Lõpuks jõustuvad otsused pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi lõppemise kohta alles kolmekuulise perioodi järel, andes isikutele, kellelt seisund on ära võetud, võimaluse taotleda muud õiguslikku seisundit, näiteks tööga seotud eesmärkidel.
4. **Tegeleda rahvusvahelise kaitse saajate teisese rändega**, määrates kindlaks kaitse saaja kohustused jääda sellesse liikmesriiki, kes talle kaitse andis, ja vähendades veelgi stiimuleid pikaajaliste elanike direktiivi¹⁵ muutmise teel, arvutades uuesti seal nõutud seadusliku elamise perioodi, kui kaitse saaja tabatakse teisest liikmesriigist, ilma et tal oleks õigus seal elada või viibida.
5. **Ühtlustada veelgi rahvusvahelise kaitse saajate õigusi**, eriti seoses elamislubade kehtivuse ja vormiga ja määrates kindlaks kaitse saajate õiguste ja kohustuste ulatuse, eelkõige sotsiaalkindlustuse ja sotsiaalse osas.

- **Kooskõla poliitikavaldkonnas kehtivate sätetega**

Käesolev ettepanek on sarnaselt sellele eelnenud uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiviga oluline osa Euroopa ühise varjupaigasüsteemi ning on täielikult kooskõlas esimeste ettepanekutega Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformiks, mis esitati 4. mail 2016, ja ettepanekutega varjupaigamenetluste ja vastuvõtutingimuste direktiivide reformiks, sealhulgas ettepanekuga muuta viimati nimetatud direktiiv määruseks, ning ettepanekuga struktureeritud ümberasustamissüsteemi kehtestamiseks liidus.

Ettepanek toetub Euroopa Liidu Varjupaigaameti (edaspidi „varjupaigaamet”) loomise ettepanekule niivõrd, kuivõrd selles kohustatakse liikmesriikide menetlevaid ametiasutusi võtma varjupaigataotluste hindamisel arvesse päritoluriigi teavet ja varjupaigaameti poolt koostatavat ühist analüüsi ja suuniseid kõnealuse päritoluriigi kohta. Peale selle tähendavad

¹³ COM(2016) 271 (final).

¹⁴ COM(2016) 377 (final).

¹⁵ Nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiiv 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta (ELT L 16, 23.1.2004, lk 44–53).

olulised muutused nimetatud ühises analüüsis ja suunistes seda, et rahvusvahelise kaitse saaja seisund tuleb läbi vaadata.

Rahvusvahelise kaitse saajate õiguste ja kohustuste osas peegeldab neile suunatud sõnaselge kohustus põhjendada oma taotlust kõikide kättesaadavate elementidega ja teha koostööd Dublini määruse läbivaatamist käsitleva ettepaneku asjaomaseid sätteid¹⁶.

Varjupaigamenetluste määruse osas täiendavad need kaks ettepanekut üksteist niivõrd, kuivõrd ettepanekus kehtestatakse kvalifitseerumise kriteeriumid ja seisundi äravõtmise alused, sellal kui varjupaigamenetluste määrus sätestab rahvusvahelise kaitse taotlusi käsitlevad menetlusnormid.

- **Kooskõla Euroopa Liidu muude tegevuspõhimõtetega**

Käesolev ettepanek on kooskõlas rände paremat haldamist käsitleva laiaulatusliku pikaajalise poliitikaga, mille komisjon on sätestanud Euroopa rände tegevuskavas¹⁷, kus president Junckeri poliitilistest suunistest on välja arendatud kogum neljal sambal põhinevaid sidusaid ja vastastikku tugevdavaid algatusi. Need sambad sisaldavad ebaseadusliku rände stiimuli vähendamist, liidu välispiiride kindlustamist ja elude päästmist ning samuti tugevat varjupaigapoliitikat ja uut seadusliku rände poliitikat. Käesolevat ettepanekut, mis jätkab Euroopa rände tegevuskava elluviimist liidu varjupaigapoliitika tugevdamise eesmärgi osas, tuleks vaadelda osana laiemast ELi tasandi poliitikast, mis on suunatud töökindla ja tõhusa süsteemi ehitamisele jätkusuutlikuks rände juhtimiseks tulevikus, mis oleks õiglane vastuvõtivate ühiskondade ja ELi kodanike suhtes ning samuti asjaomaste kolmandate riikide kodanike ning päritolu- ja transiidiriikide suhtes.

Peale selle võivad välja pakutud muudatused võimalikes integratsiooni stiimulites aidata saavutada integreerimise tegevuskava eesmäärke¹⁸.

- **ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS**

- **Õiguslik alus**

Võttes arvesse ettepaneku eesmärki tagada ühest küljest, et liikmesriigid kohaldavad ühtseid kvalifitseerumise kriteeriume isikute suhtes, kes tõesti vajavad rahvusvahelist kaitset, ning teisest küljest, et ühtne õiguste kogum oleks kättesaadav kõikidele kõnealustele isikutele liikmesriikides, on õiguslikuks aluseks Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) artikli 78 lõike 2 punktid a ja b. Nendes punktides on sätestatud, et ELil on õigus töötada välja ühtne poliitika varjupaiga, täiendava kaitse ja ajutise kaitse kohta eesmärgiga pakkuda asjakohast seisundit kõikidele rahvusvahelist kaitset vajavatele kolmandate riikide kodanikele ja tagada kooskõla tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõttega. Nimetatud poliitika peab vastama 28. juuli 1951. aasta Genfi pagulasseisundi konventsioonile ja 31. jaanuari 1967. aasta pagulasseisundit käsitlevale protokollile ning teistele asjakohastele lepingutele.

Nende volituste piires võib EL kohaldada meetmeid, millega sätestatakse muu hulgas järgmine:

¹⁶ COM(2016) 270 (final).

¹⁷ COM(2015) 240 (final).

¹⁸ COM(2016) 377 (final).

- a) kogu liidus kehtiv ühetaoline varjupaigaseisund kolmandate riikide kodanikele ja
- b) ühetaoline täiendava kaitse seisund kolmandate riikide kodanikele, kes vajavad rahvusvahelist kaitset ilma Euroopas varjupaika saamata.

Rahvusvahelise kaitse saajatega seoses pikaajaliste elanike direktiivi 2003/109/EÜ esildatud muudatustest tingituna lisatakse õigusliku alusena ELi toimimise lepingu artikli 79 lõike 2 punkt a.

- **Subsidiaarsus (jagatud pädevuse korral)**

Praegune ühtluse puudumine samalaadsete nõuetega ELis seoses taotluste rahuldamise määrade ja varjupaigataotlejatele antud erineva kaitse seisundi, elamislubade kehtivusaja ning samuti rahvusvahelise kaitse saanutele tagatud õigustega võivad intensiivistada varjupaiga taotlemiseks kõige soodsama riigi otsimist ja teisest rännet ELis.

Eesmärk on asendada praegu kehtiv direktiiv määrusega, pidades silmas eesmärki soodustada suuremat ühtlust sarnaste varjupaigataotluste üle otsustamisel ja antud rahvusvahelise kaitse sisus, vähendades seeläbi ELi piires liikumise stiimuleid ning tagades rahvusvahelise kaitse saajate võrdse kohtlemise kogu ELis.

Võttes arvesse, et Euroopa ühine varjupaigasüsteem tähendab ühtseid nõudeid kogu ELis kõikidele varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saajatele, ei saa liikmesriigid nende eesmärkidega tegeleda üksi. On vaja võtta meetmeid ELi tasandil, et soodustada suuremat ühtlust varjupaigaotsuste osas ELis ja leevendada nende tagajärgi.

Liikmesriikidele jääb vabadus pakkuda muus vormis kaitset siseriikliku õiguse alusel.

- **Proportsionaalsus**

Kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud proportsionaalsuse põhimõttega ei lähe käesolev määrus kaugemale sellest, mis on vajalik nimetatud eesmärkide saavutamiseks.

Hoolimata direktiivide 2004/83/EÜ ja 2011/95/EL vastuvõtmisega saavutatud olulisest ühtlustamise tasemest esineb ikka veel märkimisväärsed erinevusi nii varjupaigataotluste rahuldamise määrade kui ka iga liikmesriigi poolt pakutava kaitse seisundi liigi ning samuti kaitse sisu osas. Peale selle vaatavad liikmesriigid seisundit süstemaatiliselt läbi harva, hoolimata kohustusest lõpetada seisund siis, kui enam ei ole ohtu langeda tagakiusamise ohvriks või kannatada suurt kahju. Lõpuks pakuvad praegu kehtivas direktiivis esitatud vabatahtlikud nõuded (st taotleja kohustus taotlust põhjendada, riigisisese kaitse hindamist käsitlevad nõuded, seisundi valikulise äravõtmise põhjused) teatavat vabadust viisis, kuidas varjupaigataotlusi hinnatakse.

Ühtlustatavad normid kvalifitseerumise ning samuti kaitse sisu kohta toetavad liikmesriikides tehtavate varjupaigaotsuste suuremat ühtlust ning seeläbi Euroopa ühise varjupaigasüsteemi paremat toimimist, sealhulgas jätkusuutlikku ja õiglast süsteemi varjupaigataotlejate eest vastutava liikmesriigi kindlaksmääramiseks, nagu on ette nähtud Dublini määruse kavandatud läbivaatamises.

Välja pakutud muudatused ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik, et saavutada taotletavad eesmärgid, ja käsitlevad valdkondi, kus täiendaval ühtlustamisel on märkimisväärne mõju. Lisaks vastavad uued sätted, millega kohustatakse liikmesriikide menetlevaid ametiasutusi võtma arvesse Euroopa Liidu Varjupaigaameti poolt pakutavat ühist analüüsi ja suuniseid asjaomase päritoluriigi olukorra kohta, vajadusele kõrvaldada piisava ühtluse puudumine seoses vastu võetud varjupaigaotsustega. Pagulase või täiendava kaitse seisundi lõpetamist

käsitlevate sätete tõhustamise eesmärk on võtta arvesse asjaolu, et need sätted sisaldasid juba uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis, ent liikmesriigid ei kohaldanud neid süstemaatiliselt. Samuti tehakse ettepanek selgitada norme nii rahvusvahelise kaitse seisundile kvalifitseerumise kui ka selle seisundi sisu kohta, võttes arvesse Euroopa Liidu Kohtu praktikat, määrata kindlaks antud õiguste ulatus, sätestada ühtlustamine, kui vaja, eelkõige elamislubade kehtivuse ja vormi osas, ning pakkuda seoses sotsiaalabiga interatsioonistiimuleid. Lõpuks tehakse ettepanek muuta ELi pikaajaliste elanike direktiivi, et tõkestada rahvusvahelise kaitse saajate ebaseaduslikku rännet ELis, ilma et mindaks kaugemale sellest, mis on vajalik hoiatava mõju saavutamiseks.

- **Muutuv geomeetria**

Ühendkuningriik ja Iirimaa on seotud esimese miinimumnõuete direktiiviga (direktiiv 2004/83/EÜ) pärast seda, kui nad teavitasid oma soovist osaleda nimetatud direktiivi vastuvõtmisel ja kohaldamisel lähtuvalt Euroopa Liidu lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokollist Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes. Kõnealused riigid ei ole avaldanud soovi osaleda uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis (direktiiv 2011/95/EL).

Kooskõlas ülalnimetatud protokolliga võivad Ühendkuningriik ja Iirimaa otsustada osaleda käesoleva ettepaneku vastuvõtmisel. Nad võivad selle otsuse teha ka pärast ettepaneku vastuvõtmist.

Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud Taani seisukohta käsitleva protokolliga kohaselt ei osale Taani Euroopa Liidu toimimise lepingu V jaotise alusel ettepanekul meetmete võtmisel nõukogus (välja arvatud meetmed, millega määratakse kindlaks kolmandad riigid, kelle kodanikel peab olema viisa liikmesriikide välispiiride ületamiseks, või ühtse viisavormiga seotud meetmed).

Ühendkuningriigi, Iirimaa ja Taani osalemine korras, mis on sätestatud käesolevas ettepanekus, millega tunnistatakse kehtetuks uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv (direktiiv 2011/95/EL), määratakse kindlaks läbirääkimiste käigus vastavalt nimetatud protokollidele. Nende protokollide kohaselt on Ühendkuningriigil ja Iirimaal võimalus, kuid mitte kohustus osaleda vabaduse, turvalisuse ja õiguse poliitikavaldkonnaga seotud algatustes, austades samaaegselt nende toimivust.

- **Vahendi valik**

On tehtud ettepanek asendada praegu kehtiv uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv määrusega, võttes arvesse suurema ühtluse saavutamist varjupaigalaaste otsuste tegemisel, muutes praegused vabatahtlikud normid, milles on kehtestatud ühtsed kriteeriumid varjupaigataotlejate seisundi tunnustamiseks, kohustulikeks, määratledes ja täpsustades rahvusvahelise kaitse sisu (eelkõige seoses elamislubade kehtivuse ja sotsiaalsete õigustega) ning kehtestades normid, mille eesmärk on vältida teisest rännet.

Algne miinimumnõuete direktiiv 2004/83/EÜ oli juba uuesti sõnastatud, mille tulemuseks oli praegu kehtiv uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv (2011/95/EL). Ehkki direktiivis kehtestatud vahendiga on suudetud märkimisväärselt lähendada liikmesriikide õigusnorme, ilmneb siiski, et taotluste rahuldamise määrad on liikmesriigiti endiselt erinevad ning samuti puudub piisav ühtlus antud kaitseseisundi liigi osas.

Kooskõlas sellega, mida on teatatud komisjoni 6. aprilli 2016. aasta teatises „Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformimine ja seaduslike võimaluste parandamine Euroopasse jõudmiseks”, on õigusliku vahendi vorm muudetud määruseks lisaks olulistele muudatustele praegu kehtivas uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivis. See muudatus aitab kaasa suuremale ühtlusele, kõrvaldades erinevused ülevõtmisel ja tagades normide otsekohaldatavuse. Peale selle aitab muudatus tagada kooskõla esildatud varjupaigamenetluste määrusega, mille kohta on ka tehtud ettepanek see muuta määruseks.

3. JÄRELHINDAMISTE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJUHINNANGUTE TULEMUSED

- **Olemasolevate õigusaktide järelhindamine**

2015. aastal tellis Euroopa Komisjon kaks välisuuringut¹⁹, millest esimene keskendub praegu kehtiva miinimumnõuete direktiivi kohaldamisele liikmesriikide poolt ja teine rakendamisprobleemide uurimisele, puudujääkide kindlakstegemisele ja selle hindamisele, kas praegu kehtiv uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv on aidanud kaasa suuremale ühtlusele Euroopas. Nimetatud uuringu tegemise ajal on komisjon teinud tihedat koostööd töövõtjatega ning seega on saanud toetuda mõnede oma esialgsetele tulemustele käesoleva ettepaneku koostamisel.

Rakendamist käsitleva uuringu tulemusena on jõutud järeldusele, et praegu kehtiv uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv on mitmes valdkonnas aidanud kaasa liikmesriikide õigusnormide suuremale lähendamisele. Siiski ilmneb, et teistes valdkondades esinevad märkimisväärsed erinevused direktiivi praktilises kohaldamises, mis viivad varjupaigataotluste puhul erinevate tulemusteni kõigis liikmeriikides seoses varjupaigataotluste rahuldamise määradega, isegi siis, kui taotlejad tulevad ühest ja samast päritoluriigist. On täheldatud märkimisväärsed erinevusi uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi kohaldamisel seoses viisiga, kuidas fakte ja asjaolusid hinnatakse, *sur place* taotluste hindamisel, kaitse alternatiivide puhul ja seisundi lõpetamisklauslite kohaldamisel.

Peale selle täheldatakse, et päritoluriigi teabe ja turvalise päritoluriigi nimekirjade koostamine ja kasutamine ning samuti taotleja usaldusväärsuse hindamine tema põhjendatud tagakiusamise kartuse või suure kahju kannatamise hirmu uurimise ajal on peamised põhjused varjupaigataotluste rahuldamise määrade vahelistes erinevustes ELis. Uuringus jõutakse samuti järeldusele, et on saavutatud parem ühtlustamise tase seoses täiendava kaitse saajatele antud õiguste sisu ühtlustamisega pagulastele (nt seoses juurdepääsuga tööhõivele, haridusele või tervishoiuteenustele). Ent erinevused püsivad liikmesriikide tavades pagulastele õiguste andmisel ja täiendava kaitse saajatele elamislubade andmisel, reisidokumentides, sotsiaalabis, integratsiooniprogrammide liigis ja kvaliteedis ning samuti repatrieerimisega seotud abis. Need erinevused on ühelt poolt tingitud sätete erinevast tõlgendamisest ja teiselt poolt on need seotud siseriiklike õigusaktidega ulatuses, milles liikmesriigid on üle võtnud teatud vabatahtlikud sätted vabatahtlike piirangute vormis või soodsamate eeskirjade võimaluse näol.

¹⁹ Avaldatakse lähiajal.

- **Konsulteerimine sidusrühmadega**

Pärast oma 6. aprilli 2016. aasta teatist „Euroopa ühise varjupaigasüsteemi reformimine ja seaduslike võimaluste parandamine Euroopasse jõudmiseks”²⁰ algatas komisjon arutelu ELi varjupaiganormide tulevase reformi võimaluste üle.

Selles kontekstis arutasid komisjoni talitused teatist liikmesriikide, valitsusväliste organisatsioonide ja ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ametiga mais ning Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste komisjoni koordinaatoritega juunis 2016. aastal. Euroopa Parlament korraldas ühtlasi arutelu teatise üle oma 11. mail toimunud täiskogu istungil. Esitati ka kirjalikud arvamused.

Liikmesriigid pooldasid üldjuhul täiendavat ühtlustamist. Pidades silmas suurema ühtluse saavutamist seoses varjupaigataotlejate rahuldamise määrade ja antud kaitse seisundi liikidega, keskenduti praktilise koostöö ja Varjupaigametite suuniste olulisusele.

Kaitse seisundi läbivaatamise osas pärast selle andmist toetati eelkõige läbivaatamist, mis on tingitud muutusest ELi tasandi päritoluriigi teabes. Samal ajal hoiatasid mõned liikmesriigid sellega kaasneva võimaliku halduskoormuse eest, kui kehtestatakse üldine ja sõnaselge kohustus viia läbi seisundi lõpetamise kontroll iga kord, kui elamisluba pikendatakse.

Samuti on avaldatud toetust väljastatud elamislubade täiendavale ühtlustamisele. Ent mitmed liikmesriigid märkisid, et ei tohiks vähendada võimalust väljastada elamislubasid muudel alustel (humanitaarsetel kaalutlustel või seadusliku rände põhjustel) kaitse seisundi lõpetamisel ning osutasid sellele, kui oluline on mitte alusetult õõnestada integratsiooni väljavaateid tõdemusega, et kaitse on ainult ajutine.

Kaitse saajatele antud õiguste puhul ei toetanud liikmesriigid üldjuhul kahe rahvusvahelise kaitse seisundi edasist diferentseerimist. Mõned liikmesriigid on palunud suuremat paindlikkust seoses sotsiaalkindlustuse ja tervishoiuga, sellal kui teised riigid on osutanud sellele, et veel on võimalusi edasiseks ühtlustamiseks täiendava kaitse saajate perekondade taasühinemise osas.

Teisese rände puhul toetati mõningal määral ettepanekut tõhustada teabe esitamist kohustuse kohta jääda elama kaitset andvasse liikmesriiki, nii et kaitse saajale oleksid selged teisese rändega kaasnevad tagajärjed.

Integratsioonivahendite osas osutati võimalusele kohustada kaitse saajaid osalema pakutavatel keele-/kodanikuõpetuse kursustel.

Euroopa Parlamendi kodanikuvabaduste komisjoni koordinaatorid hoiatasid igasuguse kaitsenõuete lõdvendamise eest. Väljapakutud seisundi läbivaatamise puhul väljendati muret selle võimaliku mõju üle kaitse saajate integratsiooni väljavaadetele. Samuti rõhutati, et kõik rakendatavad meetmed peavad olema proportsionaalsed ja kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga. Lõpuks märgiti seoses vaba liikumise õigusega, et kaitse saajatel peaks olema õigus ELi pikaajalise elaniku staatusele (direktiiv 2003/109) enne praegu kehtivat viieaastast perioodi, et nad saaksid kasutada vaba liikumise õigust.

²⁰ COM(2016) 197 (final).

Valitsusvälised organisatsioonid ei pooldanud üldjuhul täiendavat ühtlustamist, kartes kaitsenõuete lõdvendamist, ning väljendasid poolehoidu praegu kehtivate sätete paremale rakendamisele ja varjupaigaameti suuniste koostamisele. Praegu kehtivate sätete muutmise korral on valitsusvälised organisatsioonid rõhutanud vajadust tugevdada taotlejate õigusi.

Ühtluse puhul ei toetanud valitsusvälised organisatsioonid üldjuhul ideed muuta riigisisese kaitse sätte kohaldamine kohustuslikuks ega toetanud ka kohustuslikku lõpetamise läbivaatamist, hoiatades negatiivsete mõjude eest integratsiooni väljavaadetele ja tarbetu halduskoormuse tekitamise eest.

Õiguste puhul pooldasid valitsusvälised organisatsioonid soodsama kohtlemise võimaluste jätkumist, sealhulgas seoses elamislubade kehtivusega, ning olid vastu igasugusele edasisele vahetegemisele pagulasseisundi ja täiendava kaitse seisundi vahel.

Teisese rände puhul ei toetanud valitsusvälised organisatsioonid sanktsioonide kehtestamist. Selle asemel rõhutasid nad vajadust kõigepealt paremini mõista teisese rände põhjuseid ja seejärel kaaluda stiimulite loomist. Seoses plaanidega määratleda täpsemalt liikmesriikide teavitamise kohustused toetasid valitsusvälised organisatsioonid üksikasjalikumate reeglite koostamist.

Perekondade taasühinemise osas tõid valitsusvälised organisatsioonid välja vajaduse viia täiendava kaitse saajate õigused kooskõlla pagulaste omadega.

- **Ekspertiirvamuste kogumine ja kasutamine**

Lisaks komisjoni uuringutele uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi kohaldamise ja rakendamise kohta on käesoleva ettepaneku koostamisel kasutatud asjakohaseid EASO väljaandeid, eelkõige andmete kogumist osana kvaliteedimaatriksist kvalifitseerumise ja välistamise kohta ning samuti EASO praktilist juhendit uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiivi artikli 15 punkti c kohta ja õigusanalüüsi artiklite 12 ja 17 kohta.

- **Põhiõigused**

Esildatud määruses austatakse põhiõigusi ja järgitakse eelkõige Euroopa Liidu põhiõiguste hartas (edaspidi „harta”) tunnustatud põhimõtteid. Määruse eesmärk on eelkõige tagada inimväärikuse ja varjupaigataotlejate ja neid saatvate pereliikmete varjupaigaõiguse täielik austamine ning tõhustada nende harta artiklite kohaldamist, mis käsitlevad inimväärikust, era- ja perekonnaelu austamist, sõna- ja teabevabadust, õigust haridusele, kutsevabadust ja õigust teha tööd, ettevõtlusvabadust, varjupaigaõigust, diskrimineerimiskeeldu, lapse õigusi, sotsiaalkindlustust ja sotsiaalabi, tervishoidu, ning seetõttu tuleks sellest lähtuda ka määruse rakendamisel. Ettepanek austab tagasi- ja väljasaatmise lubamatust, nagu on määratletud harta artiklis 19, ka siis, kui varjupaigataotlusi hinnatakse seoses riigisisese kaitsega. Ettepanek tugevdab menetluslikke tagatisi, täpsustades vajadust näidata, et riigisisese kaitse kättesaadavuse eest vastutab menetlev ametiasutus ja hindamine viiakse läbi siis, kui on tehtud kindlaks, et vastasel korral kohaldatakse kvalifitseerumise kriteeriume.

Ettepanek austab samaväärselt sotsiaalabi käsitlevaid sätteid, nii nagu on kehtestatud harta artikli 34 lõikes 3 kui ka Genfi pagulasseisundi konventsiooni artiklis 23, kui liikmesriikidel lubatakse muuta teatud sotsiaalabi andmine sõltuvaks tõhusast osalemisest integratsioonimeetmetes ja siduda riigis viibimise tingimused teatud sotsiaaltoetuste saamisega, sealjuures siiski nõudes, et neid tingimusi võib kohaldada ainult eesmärgiga hõlbustada rahvusvahelise kaitse saajate integreerumist.

Eelkõige on arvesse võetud rasedate naiste ja nende laste õigusi ning sünnituse ja sünnitusjärgse perioodiga seotud õigusi. Ettepanek võtab samuti arvesse liikmesriikide kohustusi, mis on kehtestatud Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioonis (Istanbuli konventsioon). Võttes arvesse komisjoni ettepanekuid, mis käsitlevad nõukogu otsuseid Istanbuli konventsiooni allkirjastamise ja sõlmimise kohta, ning pidades silmas sobival tasemel kaitse tagamist naistele, kes vajavad rahvusvahelist kaitset ja on langenud soolise vägivalla ohvriks, tuleks kõnealuse määruse tõlgendamisel ja kohaldamisel rakendada sootundlikku lähenemisviisi ning seda peab igal juhul tegema pärast Istanbuli konventsiooni sõlmimist ELi poolt.

4. MÕJU EELARVELE

Käesoleva ettepanekuga ei kaasne liidule mingisugust rahalist ega halduskoormust. Seetõttu ei avalda see mõju liidu eelarvele.

5. MUUD KÜSIMUSED

• Järelevalve-, hindamis- ja aruandluskord

Komisjon esitab Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva määruse kohaldamise kohta kahe aasta jooksul alates selle jõustumisest ja pärast seda iga viie aasta järel. Liikmesriigid saadavad asjakohase teabe selle aruande koostamiseks komisjonile ja Euroopa Liidu Varjupaigaametile. Varjupaigaamet jälgib samuti määruse täitmist liikmesriikides jälgimismehhanismi abil, mille kehtestamise pakkus komisjon välja oma varjupaigaameti volituste läbivaatamise²¹ tulemusena.

• Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus

Tehakse ettepanek asendada praegu kehtiv uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiv määrusega. Ent direktiivi sisu on muudetud ainult a) võttes arvesse punktis 1 loetletud poliitilisi eesmärke, b) selles ulatuses, mis oli vajalik direktiivi keele kohandamiseks, nii et see oleks vahetult kohaldatav ja c) niivõrd, kui võrd olemasolevad sätted võivad vajada täpsustamist, pidades silmas asjakohast kohtupraktikat. Seetõttu käsitlevad allpool toodud selgitused ainult neid sätteid, milles tehti sisulisi muudatusi võrreldes praegu kehtiva uuesti sõnastatud miinimumnõuete direktiiviga.

1. Ühtsete kriteeriumide täiendav ühtlustamine rahvusvahelise kaitse taotlejate taotluste rahuldamise kohta

Artikkel 3 - Materiaalne kohaldamisala

Määruse kohaldamisala jaguneb jätkuvalt kaheks: ühelt poolt kehtestatakse nõuded, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma rahvusvahelise kaitse saamiseks, ja teiselt poolt sätestatakse neile antud rahvusvahelise kaitse sisu. Võttes arvesse, et käesoleva ettepaneku puhul valitud vahendiks on määrus, ei ole enam sätet, mis lubaks liikmesriikidel pakkuda soodsamat kohtlemist. Ent artikli 3 lõikes 2 sätestatakse siiski, et liikmesriikidel on vabadus anda siseriiklik humanitaarkaitse neile, kes ei vasta käesoleva

²¹ COM(2016) 271 (final).

määruse tingimustele. Lisaks täpsustatakse vastavas põhjenduses, et liikmesriigid võivad kehtestada siseriiklikud meetmed, mis lähevad praegu kehtiva määruse kohaldamisalast kaugemale, aga ainult sellisel viisil, mis ei ohusta määruse sätete kohaldamist.

Artikkel 4 - Faktide hindamine

Artikli 4 lõikes 1 kehtestatakse rahvusvahelise kaitse taotleja kohustus taotlust põhjendada; seega on taotleja sõnaselgelt kohustatud esitama kõik talle kättesaadavad elemendid, tegema koostööd ja - kooskõlas Dublini ettepaneku²² ja varjupaigamenetluste määruse ettepaneku asjakohaste sätetega - jääma asjaomase liikmesriigi territooriumile kogu menetluse ajaks.

Artikkel 5 - Rahvusvahelise kaitse vajadus, mis tekib *sur place*

Artikli 5 lõike 3 kohaldamisala on laiendatud, et lubada liikmesriikidel mitte anda täiendava kaitse seisundit või pagulasseisundit, kui rahvusvahelise kaitse taotleja esitab korduva taotluse nende asjaolude põhjal, mille ta on tekitanud oma otsusega pärast päritoluriigist lahkumist.

Artikkel 8 - Riigisisene kaitse

Artikli 8 lõikes 1 sätestatakse uus kohustus hinnata riigisisese kaitse võimalust ja kui on täidetud tingimused, mille kohaselt taotleja võib turvaliselt ja seaduslikult reisida päritoluriigi teise ossa, tal on sellele juurdepääs ning on mõistlik eeldada, et taotleja sinna elama asub, on võimalik otsustada, et taotleja ei vaja rahvusvahelist kaitset. Lisaks riigisisese kaitse hindamisega seotud kohustuse kehtestamisele on artikli 8 lõikesse 4 lisatud samuti kaitsemeetmed, et täpsustada, kuidas varjupaigataotlust selles osas hinnata.

Artikkel 10 - Tagakiusamise põhjused

Kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga²³ täpsustatakse artikli 10 lõikes 3, et menetlev asutus ei saa mõistlikult eeldada taotlejalt diskreetset käitumist või teatud tavadest hoidumist, kui selline käitumine või tavad on lahutamatult seotud taotleja identiteediga, et vältida tagakiusamise ohtu taotleja päritoluriigis.

Artikkel 12 -Välistavad asjaolud

Artikli 12 lõikesse 5 on Euroopa Liidu Kohtu praktika²⁴ põhjal lisatud üksikasjalikumad sätted, selgitamaks, et teatud kuritegude toimepanek (eriti julmad teod ja terrorismiaktid) on aluseks pagulasseisundi välistamisel, isegi siis, kui need pandi toime poliitilisel eesmärgil.

Artikli 12 lõikes 6 selgitatakse samuti Euroopa Liidu Kohtu praktika²⁵ põhjal, et pagulasseisundi välistamine taotleja puhul sõltub ainult sellest, kas käesoleva artikli tingimused on täidetud ning need ei saa olla mis tahes täiendava proportsionaalsuse hindamise aluseks.

2. Ühtluse suurendamine varjupaigalaaste otsustes kogu ELis, kohustades liikmesriikide menetlevaid ametiasutusi võtma arvesse Euroopa Liidu Varjupaigaameti suuniseid

²² COM(2016) 270 (final).

²³ C-199/12.

²⁴ C-57/09.

²⁵ C-57/09.

Artikkel 7- Kaitse pakkujad

Et saavutada suuremat ühtlust varjupaigalaste otsuste langetamisel kogu ELis, kui hinnatakse, kas rahvusvaheline organisatsioon kontrollib riiki või olulist osa riigi territooriumist, kehtestatakse menetlevatele ametiasutustele artikli 7 lõikes 3 kohustus võtta arvesse liidu suuniseid, eelkõige ühist analüüsi ja suuniseid päritoluriigi olukorra kohta, mida koostavad Euroopa Liidu Varjupaigaamet ja päritoluriigi teabega tegelevad Euroopa võrgustikud. Ettepanekus Euroopa Liidu Varjupaigaameti kohta (määruse²⁶ artiklid 8 ja 10) sätestatakse pädevus anda välja kõnealust ühist analüüsi ja suuniseid, millele ristviidatakse artikli 7 lõikes 3 (edaspidi „varjupaigaameti suunised”).

Artikkel 8 - Riigisisene kaitse

Et tagada riigisisese kaitsega seotud varjupaigalaste otsuste vaheline ühtlus, kohustatakse liikmesriikide pädevaid asutusi sarnaselt artikli 7 lõikes 3 kasutatud meetodiga võtma muu teabe hulgas arvesse varjupaigaameti suuniseid.

Artiklid 11 ja 17 – Pagulasseisundi ja täiendava kaitse seisundi lõpetamine

Artikli 11 lõike 2 punktis b kehtestatakse pagulasseisundi lõpetamise kohta ja artikli 17 lõike 2 punktis b täiendava kaitse seisundi kohta menetlevatele ametiasutustele kohustus võtta arvesse varjupaigaameti suuniseid, kui nad hindavad, kas pagulased ja täiendava kaitse saajad on lakanud vastamast neile antud rahvusvahelise kaitse seisundi kriteeriumidele.

3. Süstemaatiline ja regulaarne seisundi läbivaatamine

Artikkel 14 ja artikkel 20 - Pagulasseisundi või vastavalt täiendava kaitse seisundi kehtetuks tunnistamine, lõpetamine või selle pikendamisest keeldumine

Artikli 14 lõikes 1 ja artikli 20 lõikes 1 kohustatakse menetlevaid ametiasutusi kaitse seisundit kehtetuks tunnistama, lõpetama või keelduma seisundi pikendamisest, kui kaitsevajadus on ära langenud või kui välistavad asjaolud muutuvad kohaldatavateks pärast kaitse andmist. Seetõttu on vaja seisund läbi vaadata, et kontrollida, kas kvalifitseerumise kriteeriumid (tagakiusamise kartus, juhuslik vägivald) on jätkuvalt täidetud.

Artikkel 15 ja artikkel 21 - Pagulasseisundi ja täiendava kaitse seisundi vastav läbivaatamine

Ettepanek kehtestab selliste läbivaatamiste alused, millest üks lähtub sisust ja teisega tagatakse regulaarsus. Seetõttu tehakse ettepanek panna menetlevatele ametiasutustele kohustus vaadata seisund läbi, kui päritoluriigi olukorras on toimunud olulisi muutusi, mis kajastuvad ELi tasandi dokumentides, s.t varjupaigaameti suunistes (artikli 15 lõike 1 punkt a ja artikli 21 lõike 1 punkt b), ja kui nad pikendavad elamislubasid esimest korda pagulaste puhul ning esimest ja teist korda täiendava kaitse saajate puhul (artikli 15 lõike 1 punkt a ja artikli 21 lõike 1 punkt b). Kõnealused läbivaatamised ei tohiks riigiasutustele põhjustada täiendavat halduskoormust, kuna need on hästi suunatud ja ette nähtud olukordades, kus tuleb igal juhul langetada otsus elamisloa pikendamise kohta või kui on teatatud olulisest muutusest konkreetse päritoluriigi olukorras. Seetõttu saavutatakse käesoleva ettepanekuga parem

²⁶ COM(2016) 271 (final).

ühtlustamise tase ja kontroll, vältides samaaegselt tarbetu halduskoormuse tekkimist liikmesriikidele.

Pakutakse välja kolmekuuline ooteaeg (artikli 14 lõige 5 ja artikli 20 lõige 3), kui seisund on tunnistatud kehtetuks asjaolude muutumise tõttu, et anda isikule võimalus püüda oma seisundit muuta, kui see on põhjendatud muudel alustel (perekond, töö, õpingud, humanitaarsed kaalutlused jne.).

4. Rahvusvahelise kaitse saajate teisese rändega tegelemine, määraes kindlaks kaitse saaja kohustused jääda sellesse liikmesriiki, kes talle kaitse andis, ja vähendades veelgi stiimuleid pikaajaliste elanike direktiivi muutmise teel.

Artikkel 29 - Liidusisene liikumine

Artikkel 29 sätestab, et üldreeglina on rahvusvahelise kaitse saaja kohustatud elama selles liikmesriigis, kes talle kaitse andis, ja vähendab artikliga 44 võimalusi, kui kaitse saaja tabatakse teises liikmesriigis, ilma et tal oleks õigus seal elada või viibida. Artikli 29 lõikes 2 viidatakse sellega seoses Dublini määruse kavandatud sätetele (artikli 20 lõike 1 punkt e). Lisaks on tehtud ettepanek muuta pikaajaliste elanike direktiivi 2003/109/EÜ ja sätestada, et viieaastast perioodi, pärast mida rahvusvahelise kaitse saajad vastavad pikaajalise elaniku staatuse kriteeriumidele, tuleks hakata uuesti arvutama iga kord, kui asjaomane isik tabatakse muus kui talle rahvusvahelise kaitse andnud liikmesriigis, ilma et tal oleks õigus seal viibida või elada vastavalt asjaomastele liidu või siseriiklikule õigusele. Eeldatakse, et kõnealune kavandatav meede motiveerib rahvusvahelise kaitse saajaid järgima nõudeid ja hoiduma omavolilisest teisest rändest, kuna vastasel korral riskivad nad ooteaja pikenemisega, et saada pikaajalise elaniku staatus ja sellega seotud õigus liikuda ELi piires.

Artiklis 29 kinnitatakse ühtlasi, et asjaomased Schengeni sätted lubavad kaitse saajal viibida - kui on täidetud Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artiklis 21 kehtestatud tingimused - Schengeni *acquis*'d kohaldavas teises liikmesriigis 90 päeva järjest mis tahes 180 päeva pikkuse perioodi jooksul. Lisaks täpsustatakse kõnealuses artiklis, et kaitse saaja võib elada teises liikmesriigis muude kohaldatavate ELi õigusnormide alusel (nagu on välja pakutud ettepanekus kolmandate riikide kodanike kõrgema tasandi kutseoskusi nõudva töö eesmärgil riiki sisenemise ja seal elamise tingimuste kohta)²⁷ või kui seda võimaldavad liikmesriikide õigusnormid.

Artikkel 24 - Teavitamine

Artiklis 24 sätestatakse tõhusamad reeglid teavitamise kohta, tagamaks et rahvusvahelise kaitse saaja on teadlik oma õigustest ja kohustustest ja seda eelkõige seoses liidusisest liikumist käsitlevate sätetega. Selleks tehakse ettepanek rakendusakti kohta, et kehtestada ühtsed nõuded kogu ELis pakutava teabe sisu ja vormi kohta.

5. Rahvusvahelise kaitse saajate õiguste suurem ühtlustamine

Artikkel 22 - Üldnormid

VII peatükis sätestatakse kaitse sisu ning määratletakse õigused ja kohustused kolmes osas, mis käsitlevad üldsätteid, elukohaga seotud ja integratsiooniga seotud õiguseid. Muudatuste

²⁷ COM(2016) 378 (final).

eesmärk on pakkuda suuremat ühtlust, sätestades ühtsed reeglid eelkõige elamislubade ja reisidokumentide osas, ning määrata kindlaks nende õiguste ulatus, millele isikul on õigus, pöörates erilist tähelepanu sotsiaalsetele õigustele.

Sellal kui pagulasseisundi tunnustamine on deklaratiivne akt, on artikli 22 lõikes 3 sõnaselgelt täpsustatud, et teatud õigusi (õigus tööhõivele ja sotsiaalkindlustusele) võib siduda elamisloa olemasoluga.

Artikkel 25 - Perekonna ühtsus

Seoses perekonna ühtsusega (artikkel 25) laiendatakse perekonnaliikmete määratlust, et see peegeldaks praeguseid rändega seotud suundumusi, mille kohaselt jõuavad taotlejad sageli liikmesriikide territooriumile pärast pikemat teelolekut. Perekonna ühtsust käsitlev vastav põhjendus täpsustab, et need sätted on *lex specialis* (erinormid) perekonna taasühinemise direktiivi suhtes.

Artikkel 26 - Elamisload

Elamislubade osas sätestab artikkel 26 uue sõnaselge ühtlustamise nii elamisloa kehtivusaja kui ka vormi osas, ent jätab alles täiendava kaitse saajate ja pagulaste eristamise. Täiendava kaitse puhul on elamisloa kehtivusajaks üks aasta koos pikendamisvõimalusega kahe aasta kaupa (1+2+2 aastat) ning pagulaste puhul on elamisloa kehtivusajaks 3 aastat koos pikendamisvõimalusega kolme aasta kaupa (3+3+3 aastat).

Artikkel 27 - Reisidokument

Tehakse ettepanek ühtlustada ka artiklis 27 reisidokumentide minimaalsed turvaelemendid ja biomeetria standardid, kohustades liikmesriike väljastama vähemalt üheaastase kehtivusajaga reisidokumente, millega tagatakse, et selliste reisidokumentide suhtes kohaldatakse määruses nr 2252/2004 kehtestatud tehnilise ühtlustamise eeskirju.

Artikkel 28 - Liikumisvabadus liikmesriigi piires

Seoses liikumisvabadusega liikmesriigi piires kodifitseeritakse artikli 28 lõikes 2 Euroopa Liidu Kohtu asjakohast kohtupraktikat²⁸, andes liikmesriikidele võimaluse kehtestada elukohatingimused siis, kui neid tingimusi on vaja integratsiooni hõlbustamiseks.

Artikkel 30 - Juurdepääs tööturule

Töötamise õigust käsitlevas artiklis (artikkel 30) selgitatakse tööhõivega seotud võrdse kohtlemise õigusi, täpsustades uusi kollektiivseid tööõigusi ning töötervishoidu ja -ohutust, ning samuti seletatakse paremini lahti liikmesriigi hõlbustamiskohustus.

Artikkel 32 - Juurdepääs kvalifikatsiooni tunnustamise ja oskuste valideerimisega seotud menetlustele

Kvalifikatsiooni tunnustamist käsitlevates sätetes (artikli 32 lõiked 1 ja 2) on paremini lahti seletatud võrdne kohtlemine ja hõlbustamiskohustus ning seoses oskuste valideerimisega on

²⁸

Kohtuasi C-443/14.

võrdse kohtlemise kohustus eraldi välja toodud, et tähistada erinevust nende kahe süsteemi vahel.

Artikkel 33 - Sotsiaalkindlustus

Sotsiaalkindlustuse ulatus on kindlaks määratud õigusliku selguse huvides ristviitega sotsiaalkindlustuse koordineerimise määrusele (artikli 2 lõige 17).

6. Rahvusvahelise kaitse saajate integratsiooni stiimulite tugevdamine

Artikkel 34 - Sotsiaalabi

Sotsiaalabi on nüüd määratletud artikli 2 lõikes 18 kohtupraktika²⁹ põhjal. Jäetakse alles olemasolev võimalus, mille kohaselt sotsiaalabi andmisel piirduakse täiendava kaitse saajate puhul põhitoetusega. Põhitoetused peavad hõlmama vähemalt minimaalset sissetulekutoetust ja abi haiguse, raseduse, vanemlike kohustuste täitmise korral, kui sellised toetused on olemas ja neid antakse asjaomase riigi kodanikele.

Lisaks nimetatud piirangutele esitatakse artiklis 34 integratsiooni stiimulina võimalus lubada liikmesriikidel siduda teatud sotsiaalabi andmine tõhusa osalemisega integratsioonimeetmetes kõikide rahvusvahelise kaitse saajate puhul.

Artikkel 38 - Juurdepääs integratsioonivahenditele

Seepärast on artiklis 38 kehtestatud vastava meetmena kaitse saajate võimalik kohustus osaleda integratsioonimeetmetes. Ent liikmesriigid peaksid kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga võtma arvesse isikuga seotud rasket olukorda,³⁰ kui nad kohustavad rahvusvahelise kaitse saajaid tõhusalt osalema integratsioonimeetmetes.

²⁹ Kohtuasi C-140/12.

³⁰ Kohtuasi C-579/13.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS,

mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule ning millega muudetakse nõukogu 25. novembri 2003. aasta direktiivi 2003/109/EÜ pikaajalistest elanikest kolmandate riikide kodanike staatuse kohta

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 78 lõike 2 punkte a ja b ning artikli 79 lõike 2 punkti a,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL (mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule³¹ (uuesti sõnastatud)) tehakse mitu sisulist muudatust. Selleks et tagada varjupaigaotsuste ja rahvusvahelise kaitse sisu ühtlustamine ja suurem lähenemine, et vähendada Euroopa Liidus teisesse rände stiimuleid ja tagada rahvusvahelise kaitse saajate võrdne kohtlemine, tuleks kõnealune direktiiv kehtetuks tunnistada ja asendada määrusega.
- (2) Ühine varjupaigapoliitika, sh Euroopa ühine varjupaigasüsteem, mis põhineb pagulasseisundit käsitleva 28. juuli 1951. aasta Genfi konventsiooni (mida on täiendatud 31. jaanuari 1967. aasta New Yorgi protokolliga) (edaspidi „Genfi konventsioon“) täielikul kohaldamisel, on osa Euroopa Liidu eesmärgist järk-järgult luua vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala, mis on avatud isikutele, kes neist sõltumatute asjaolude tõttu taotleavad õiguspäraselt kaitset liidus. See poliitika peaks juhinduma solidaarsuse ja vastutuse, sh selle rahalise mõju õiglase jagamise põhimõttest liikmesriikide vahel.

³¹ ELT L 337, 20.12.2011, lk 9.

- (3) Euroopa ühise varjupaigasüsteemi aluseks on varjupaigamenetlusi, liidu tasandil toimuvat tunnustamist ja pakutavat kaitset ning vastuvõtutingimusi käsitlevad ühised nõuded ning süsteem, mille abil määrata kindlaks varjupaigataotlejate eest vastutav liikmesriik. Hoolimata senistest edusammudest, mis on tehtud Euroopa ühise varjupaigasüsteemi järkjärgulisel arendamisel, esineb kasutatavates menetlusliikides, varjupaigataotlejate rahuldamise määra, antava kaitse liigis, materiaalse vastuvõtutingimuste tasemes ning rahvusvahelise kaitse taotlejatele ja saajatele võimaldavates hüvedes liikmesriigiti endiselt suuri erinevusi. Need erinevused on olulised teise rände ajendid ja töötavad vastu eesmärgile tagada kõikide taotlejate võrdne kohtlemine olenemata sellest, kus kohas liidus nad kaitset taotleavad.
- (4) Komisjon kirjeldas 6. aprilli 2016. aasta teatises,³² milliseid võimalusi ta näeb Euroopa ühise varjupaigasüsteemi parandamiseks, nimelt jätkusuutliku ja õiglase süsteemi väljatöötamist varjupaigataotlejate eest vastutava liikmesriigi kindlaksmääramiseks, Eurodac-süsteemi tugevdamist, ELi varjupaigasüsteemis suurema lähenemise saavutamist, ELi sisese teise rände ärahoidmist ning ELi Varjupaigaameti (EASO) uusi volitusi. Kõnealune teatis on kooskõlas Euroopa Ülemkogu 2016. aasta 18.–19. veebruari üleskutsetega³³ liikuda edasi ELi olemasoleva raamistiku reformimisega, et tagada inimlik ja tõhus varjupaigapoliitika. Samuti tehakse selles ettepanek edasise tegevuse kohta kooskõlas Euroopa Parlamendi 12. aprilli 2016. aasta algatusraportis rände suhtes ette nähtud tervikliku lähenemisviisiga.
- (5) Selleks et Euroopa ühine varjupaigasüsteem, sh Dublini süsteem, toimiks hästi, on vaja riiklike varjupaigasüsteemide lähendamisel oluliselt edasi liikuda, pöörates erilist tähelepanu liikmesriikide erinevustele varjupaigataotlejate rahuldamise määra ja antava kaitse seisundi liikides. Lisaks tuleks muuta rangemaks seisundi läbivaatamise nõuded, et kaitse andmine oleks tagatud ainult neile, kes seda vajavad ja kuni see vajadus püsib. Lisaks tuleks vältida elamislubade kehtivusaja suhtes erinevate tavade kujunemist ning täpsustada ja ühtlustada rahvusvahelise kaitse saajatele antud õigusi.
- (6) Seetõttu on vaja määrust, millega tagada kogu liidus kooskõlastatud ühtlustamise tase ning enam õiguskindlust ja läbipaistvust.
- (7) Käesoleva määruse põhieesmärk on tagada ühelt poolt, et liikmesriigid kohaldavad ühiseid kriteeriume nende isikute tuvastamiseks, kellel on tõeline vajadus rahvusvahelise kaitse järele, ja teiselt poolt, et kõnealustel isikutel on kõigis liikmesriikides ühised õigused.
- (8) Pagulasseisundi ja täiendava kaitse seisundi tunnustamist ja sisu käsitlevate normide suurema ühtlustamise abil peaks lisaks olema võimalik piirata rahvusvahelise kaitse taotlejate ja rahvusvahelise kaitse saajate teisest rännet liikmesriikide vahel niivõrd, kuivõrd see võis olla tingitud erinevustest õigusmeetmetes, mille riigid võtsid käesoleva määrusega asendatava miinimumnõuete direktiivi ülevõtmiseks.
- (9) Käesolevat määrust ei kohaldata muude riiklike seisundite suhtes, mis liikmesriigid on siseriikliku õiguse kohaselt humanitaarsetel kaalutlustel andnud isikutele, kes pagulaseks või täiendava rahvusvahelise kaitse saajaks ei kvalifitseeru. Kui selliseid

³² COM (2016) 197 (final).

³³ EUCO 19.2.2016, SN 1/16.

seisundeid antakse, siis tuleb seda teha selliselt, et ei kaasneks oht nende segiajamiseks rahvusvahelise kaitsega.

- (10) Edukatele ümberasustamiskandidaatidele tuleks anda rahvusvaheline kaitse. Sellest lähtuvalt tuleks kohaldada käesolevas määruses rahvusvahelise kaitse sisu kohta esitatud sätteid, sh teise rände ärahoidmise reegleid.
- (11) Käesolevas määruses austatakse põhiõigusi ja järgitakse iseäranis Euroopa Liidu põhiõiguste hartas („harta“) tunnustatud põhimõtteid. Eelkõige soovitakse käesoleva määrusega tagada varjupaigataotlejate ja nendega kaasas olevate pereliikmete inimväärikuse ja varjupaigaõiguse austamine ning edendada inimväärikust, era- ja perekonnaelu austamist, sõna- ja teabevabadust, õigust haridusele, kutsevabadust ja õigust teha tööd, ettevõtlusvabadust, varjupaigaõigust, diskrimineerimiskeeldu, lapse õigusi, sotsiaalkindlustust ja sotsiaalabi ning tervishoidu käsitlevate harta artiklite kohaldamist, ning sellest tuleks lähtuda ka rakendamisel.
- (12) Käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluvate isikute kohtlemisel on liikmesriigid seotud kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelise õiguse aktidest, millega nad on ühinenud, sh eeskätt nendest, millega keelustatakse diskrimineerimine.
- (13) Kasutada tuleks Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi vahendeid, et asjakohaselt toetada liikmesriikide jõupingutusi määruks ette nähtud nõuete rakendamisel, ennekõike neis liikmesriikides, kelle varjupaigasüsteem on eelkõige riigi geograafilise asendi või demograafilise olukorra tõttu sattunud erilise ja ebaproportsionaalse surve alla.
- (14) Euroopa Liidu Varjupaigaamet peaks käesoleva määruse kohaldamisel pakkuma asjakohast tuge, eelkõige seeläbi, et annab liikmesriikide asutustele abiks eksperte, et vastu võtta, registreerida ja kontrollida rahvusvahelise kaitse taotlusi, ning pakub ajakohastatud teavet kolmandate riikide kohta, sh päritoluriigi teavet, samuti muid asjakohaseid suuniseid ja töövahendeid. Käesoleva määruse kohaldamisel peaksid liikmesriikide ametiasutused arvestama Euroopa Liidu Varjupaigaameti (ameti) koostatud tegevusstandardeid, soovituslikke suuniseid ja parimaid tavasid. Rahvusvahelise kaitse taotluste hindamisel peaksid liikmesriikide asutused eriti arvestama teabe, aruannete, ühiste analüüside ja suunistega, mis käsitlevad olukorda päritoluriikides ja mida amet ning päritoluriigi teabega tegelevad Euroopa võrgustikud koostavad liidu tasandil kooskõlas määruse³⁴ artiklitega 8 ja 10.
- (15) Käesolevat määrust kohaldades tuleb eelkõige silmas pidada lapse parimaid huvisid kooskõlas 1989. aasta ÜRO lapse õiguste konventsiooniga. Lapse parimate huvide hindamisel peaksid liikmesriikide asutused eelkõige nõuetekohaselt arvestama perekonna ühtsuse, alaealise heaolu ja sotsiaalse arengu, ohutuse ja turvalisusega ning alaealise vanusest ja küpsusest lähtudes alaealise arvamusega.
- (16) Pereliikme määratlust tuleks laiendada, et võtta arvesse konkreetseid erinevaid ülalpidamisolukordi ja pöörata erilist tähelepanu lapse parimatele huvidele. Selles tuleks samuti arvestada praegu aset leidva rände tegelikke suundumusi, mis on näidanud, et taotlejad saavad liikmesriikide territooriumile tihti pärast pikaajalist

³⁴

COM(2016) 271 (final).

teelolekut. Seega tuleks hõlmata väljaspool päritoluriiki, kuid enne liikmesriigi territooriumile saabumist moodustunud perekonnad.

- (17) Käesolev määrus ei piira protokollis Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikele varjupaiga andmise kohta, mis on lisatud Euroopa Liidu lepingule (edaspidi „ELi leping“) ja Euroopa Liidu toimimise lepingule.
- (18) Pagulasseisundi tunnustamine on deklaratiivne akt.
- (19) ÜRO pagulaste ülemvolinikuga konsulteerimine võib liikmesriikide ametiasutustele anda väärtuslikke suuniseid pagulasseisundi määratlemiseks Genfi konventsiooni artikli 1 kohaselt.
- (20) Tuleks sätestada pagulasseisundi määratlemise ja sisu nõuded, millest liikmesriikide pädevad siseriiklikud asutused juhindeksid Genfi konventsiooni kohaldamisel.
- (21) On vaja kehtestada ühised kriteeriumid varjupaigataotlejate tunnustamiseks pagulastena Genfi konventsiooni artikli 1 tähenduses.
- (22) Eelkõige on vaja kehtestada ühised määratlused järgmistele mõistetele: *sur place* ilmnev kaitsevajadus, kahju ja kaitse allikad, riigisisene kaitse ning tagakiusamine, sh tagakiusamise põhjused.
- (23) Kaitset, kui seda tahetakse ja suudetakse anda, võib pakkuda kas riik või käesolevas määruses sätestatud tingimustele vastavad isikud või organisatsioonid, sh rahvusvahelised organisatsioonid, kelle kontrolli all on mõni piirkond või suurem ala riigi territooriumi piires. Selline kaitse peaks olema tõhus ja püsiv.
- (24) Riigisisene kaitse tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest peaks olema taotlejale tegelikult kättesaadav päritoluriigi osas, kuhu ta võib turvaliselt ja seaduslikult reisida, millele tal on juurdepääs ja mille puhul on mõistlik eeldada, et ta sinna elama asub. Sellise riigisisese kaitse olemasolu hindamine peaks alati olema rahvusvahelise kaitse taotluse hindamise üks osa ning tuleks ette võtta pärast seda, kui menetlev ametiasutus on teinud kindlaks, et ülejäänud kvalifitseerumiskriteeriumid on täidetud. Riigisisese kaitse kättesaadavuse tõendamise koormus peaks lasuma menetleval ametiasutusel.
- (25) Kui tagakiusaja või suure kahju põhjustaja on riik või riigi esindaja, tuleks eeldada, et taotlejal ei ole võimalik saada tõhusat kaitset. Kui taotleja on saatjata alaealine, siis tuleks kaitse tegeliku kättesaadavuse hindamisel arvesse võtta saatjata alaealise parimatele huvidele vastava asjakohase hooldamise ja eestkoste korraldamise kättesaadavust.
- (26) Alaealiste rahvusvahelise kaitse taotluste hindamisel peaksid menetlevad ametiasutused võtma arvesse lastele suunatud tagakiusamise vorme.
- (27) Üks tingimustest, et kvalifitseeruda Genfi konventsiooni artikli 1 punkti A kohasele pagulasseisundile, on põhjusliku seose olemasolu tagakiusamise põhjuste, nimelt rassi, usu, rahvuse, poliitiliste vaadete või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise, ning tagakiusamise või selle eest kaitse puudumise vahel.
- (28) Sama vajalik on kehtestada mõiste „teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumine“ kui tagakiusamise põhjuse ühine määratlus. Teatava sotsiaalse rühma määratlemisel tuleks

piisavalt tähelepanu pöörata taotleja sooga seotud küsimustele, sh soolisele identiteedile ja seksuaalsele sättumusele, mis võivad olla seotud teatavate õigustraditsioonide ja tavadega, mille tagajärjeks on näiteks suguelundite moonutamine, sunniviisiline steriliseerimine või abort, kuivõrd need on seotud taotleja põhjendatud tagakiusamise kartusega.

- (29) Liikmesriikide pädevad asutused peaksid kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga rahvusvahelise kaitse taotluste hindamisel kasutama taotleja usaldusväärsuse hindamise meetodeid viisil, mis ei rikuks hartaga isikule tagatud õigusi, eelkõige õigust inimväärikusele ning era- ja perekonnaelu austamisele. Konkreetselt homoseksuaalsuse puhul ei tohiks isiku usaldusväärsuse hindamisel tugineda homoseksuaalide suhtes levinud stereotüüpidele ning taotlejale ei tohiks korraldada tema seksuaalkäitumise kohta üksikasjalikke küsitlusi ega teste.
- (30) ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega vastuolus olevad teod on sätestatud ÜRO põhikirja preambulis ning artiklites 1 ja 2 ning on muu hulgas kaasatud ÜRO terrorismi vastu võitlemise meetmeid käsitlevatesse resolutsioonidesse, milles deklareeritakse, et „terroristlikud aktid, meetodid ja tavad on vastuolus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkide ja põhimõtetega“ ning et „terroristlike aktide teadlik rahastamine, kavandamine ja õhutamine on samuti vastuolus Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni eesmärkide ja põhimõtetega“.
- (31) Poliitilise kuriteo sooritamine ei ole põhimõtteliselt sobiv alus pagulasseisundi andmisest keeldumiseks. Kuid kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga tuleks eriti julmade tegude korral, kui kõnealune tegu on väidetavat poliitilist eesmärki arvestades ebaproportsionaalne, ja terroriaktide puhul, mida iseloomustab tsiviilelanike vastane vägivald, isegi kui need sooritati väidetaval poliitilisel eesmärgil, neid käsitleda mittepoliitiliste kuritegudena ja seega võib nendele tuginedes keelduda pagulasseisundi andmisest.
- (32) Samuti tuleks sätestada täiendava kaitse seisundi määratluse ja sisu nõuded. Täiendav kaitse peaks Genfi konventsioonis sätestatud pagulaste kaitsele lisanduma ja seda täiendama.
- (33) Tuleb kehtestada ühised kriteeriumid, mille alusel rahvusvahelise kaitse taotlejaid tunnustatakse täiendava kaitse kriteeriumidele vastavana. Need kriteeriumid tuleks koostada inimõigusi käsitlevatest õigusaktidest tulenevate rahvusvaheliste kohustuste ja liikmesriikide tavade põhjal.
- (34) Hindamisel, kas tegemist on suure kahjuga, mis võib olla piisav alus pagulasseisundi andmiseks, tuleks juhusliku vägivalda all kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga hõlmata ka vägivald, mis võib tabada isikuid olenemata nende konkreetsetest asjaoludest.
- (35) Kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga³⁵ tuleks suure kahju hindamisel lugeda kolmanda riigi relvajõudude kokkupõrkes ühe või mitme relvastatud rühmitusega või kahe või enama relvastatud rühmituse omavahelises kokkupõrkes seisnev olukord riigisiseseks relvakonfliktiks. Ei ole nõutav, et see konflikt liigituks rahvusvahelise humanitaarõiguse kohaselt selliseks relvakonfliktiks,

³⁵

C-285/12.

mis ei ole rahvusvaheline; samuti ei ole asjaomasel territooriumil valitseva vägivalla taseme kindlakstegemisel vaja eraldi hinnata relvastatud kokkupõrgete intensiivsust, osalevate relvajõudude organiseerituse taset ega konflikti kestust.

- (36) Kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu asjakohase kohtupraktikaga³⁶ ei tohiks menetlevad ametiasutused taotleja elu või isikupuutumatus suhtes suure ja individuaalse ohu esinemise tõendamiseks nõuda taotlejalt tõendite esitamist, et oht ähvardab konkreetselt talle omaste asjaolude tõttu just teda. Siiski on taotluse põhjendamisel nõutav juhusliku vägivalla tase madalam siis, kui taotleja suudab näidata, et ta on eriliselt puudutatud konkreetselt talle omaste asjaolude tõttu. Lisaks peaksid menetlevad ametiasutused erandkorras lugema suure ja individuaalse ohu esinemise tõendatuks üksnes taotleja viibimisega päritoluriigi territooriumil või selle asjaomases osas siis, kui relvakonflikti iseloomustava juhusliku vägivalla tase on saavutanud sellise määra, et on põhjendatud alus arvata, et tsiviilisik seisaks asjaomasesse päritoluriiki või päritoluriigi asjaomasesse piirkonda tagasipöördumisel pelgalt selle riigi või piirkonna territooriumil viibimise tõttu silmitsi suure ohuga.
- (37) Elamisload või reisidokumendid, mis antakse rahvusvahelise kaitse saajatele välja esimest korda või mida pikendatakse pärast käesoleva määruse jõustumist, peavad vastama nõuetele, mis on sätestatud vastavalt määruses (EÜ) nr 1030/2002 ja nõukogu määruses (EÜ) nr 2252/2004.
- (38) Pereliikmete suhtes valitseb üldjuhul neid ja pagulast ühendavate lähisidemete tõttu selline tagakiusamise oht, mis võib olla alus rahvusvahelise kaitse andmiseks. Juhul kui nad ei kvalifitseeru rahvusvahelise kaitse saamiseks, on neil perekonna ühtsuse säilitamiseks õigus taotleda elamisluba ja samu õigusi nagu võimaldatakse rahvusvahelise kaitse saajatele. Piiramata käesolevas määruses perekonna ühtsuse säilitamise kohta sätestatud, tuleks juhul, kui olukord kuulub 2003/86/EÜ (perekonna taasühinemise õiguse kohta) kohaldamisalasse ja selles sätestatud taasühinemise tingimused on täidetud, anda rahvusvahelise kaitse saaja pereliikmetele, kes individuaalselt ei kvalifitseeru sellisele kaitsele, kõnealuse direktiivi kohaselt elamisload ja õigused. Käesoleva määruse kohaldamisega ei piirata direktiivi 2004/38/EÜ.
- (39) Selleks et hinnata, kas rahvusvahelise kaitse saajad seda kaitset endiselt vajavad, peaksid menetlevad ametiasutused antud seisundi läbi vaatama siis, kui nad pikendavad elamisluba pagulaste puhul esimest korda ning täiendava kaitse saajate puhul esimest ja teist korda, samuti siis kui nende päritoluriigis on toimunud märkimisväärsed asjakohased muutused, millele on osutatud ühises analüüsis ja suunistes, mille amet ning päritoluriigi teabega tegelevad Euroopa võrgustikud on liidu tasandil päritoluriikide olukorra kohta koostanud kooskõlas määruse³⁷ artiklitega 8 ja 10.
- (40) Asjaomases kolmandas riigis valitseva olukorra muutumise hindamisel kontrollivad liikmesriikide pädevad asutused pagulase isiklikku olukorda arvestades, kas nimetatud riigis on kaitse pakkuja või pakkujad astunud mõistlikke samme, et tagakiusamist ära hoida, rakendades muu hulgas tõhusat õigussüsteemi tagakiusamisena käsitatavate tegude avastamiseks, nende eest vastutusele võtmiseks ja karistuse määramiseks, ning

³⁶ C-465/07.

³⁷ COM(2016) 271 (final).

kas selline kaitse on kõnealusele kodanikule pärast pagulasseisundi kaotamist kättesaadav.

- (41) Pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi lõppemise korral tuleks selle otsuse kohaldamine, millega liikmesriigi menetlev ametiasutus seisundi kehtetuks tunnistab, lõpetab või seda ei pikenda, pärast vastuvõtmist mõistlikuks ajaks edasi lükata, et asjaomasel kolmanda riigi kodanikul või kodakondsuseta isikul oleks võimalik kooskõlas asjaomase liidu ja siseriikliku õigusega taotleda elamisluba muudel kui rahvusvahelise kaitse andmise eelduseks olevatel alustel, nt perekondlikel põhjustel või tööhõive või haridusega seotud põhjustel.
- (42) Rahvusvahelise kaitse saajad peaksid elama neile kaitse andnud liikmesriigis. Sellistel kaitse saajatel, kellel on kehtiv reisidokument ja elamisluba, mille on välja andnud täielikult Schengeni *acquis*'d kohaldav liikmesriik, tuleks lubada sisenemine täielikult Schengeni *acquis*'d kohaldavate liikmesriikide territooriumile ja seal vabalt liikumine kuni 90 päevaks mis tahes 180-päevase ajavahemiku jooksul kooskõlas Schengeni piirieskirjade³⁸ ja Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni³⁹ artikliga 21. Rahvusvahelise kaitse saajad saavad ka taotleda luba elamiseks muus kui neile kaitse andnud liikmesriigis kooskõlas asjakohaste ELi õigusnormidega, nimelt kolmandate riikide kodanike kõrget kvalifikatsiooni nõudva töö eesmärgil riiki sisenemist ja seal elamise tingimusi⁴⁰ käsitlevate ELi normidega ja siseriiklike õigusnormidega; siiski ei tähenda see rahvusvahelise kaitse ja seonduvate õiguste ülekandumist.
- (43) ELi sisese teisese rände ärahoidmiseks peaksid rahvusvahelise kaitse saajad, kes tabatakse muus kui neile kaitse andnud liikmesriigis ja kes seejuures ei vasta viibimise või elamise tingimustele, tagasi võtma nende eest vastutav liikmesriik kooskõlas Dublini määruses⁴¹ sätestatud menetlusega.
- (44) Euroopa Liidus teisese rände ärahoidmiseks tuleks pikaajaliste elanike direktiivi 2003/109/EÜ muuta, et näha ette pikaajalise elaniku staatuse õiguse tekkimise aluseks oleva 5-aastase perioodi ennistamine iga kord kui isik tabatakse muus kui talle rahvusvahelise kaitse andnud liikmesriigis ja tal ei ole seejuures asjakohase liidu või siseriikliku õiguse kohaselt õigust seal viibida ega elada.
- (45) Riigi julgeoleku ja avaliku korra mõiste hõlmab ka juhtumeid, kui kolmanda riigi kodanik kuulub rahvusvahelist terrorismi toetavasse ühingusse või toetab sellist ühingut.
- (46) Käesolevas määruses nimetatud hüvede saamise õiguse üle otsustamisel peaksid pädevad asutused võtma nõuetekohaselt arvesse lapse parimaid huve, samuti konkreetseid asjaolusid, mis on seotud rahvusvahelise kaitse saaja selliste lähisugulaste ülalpidamisega, kes juba viibivad liikmesriigis ning kes ei ole tema pereliikmed. Erandlikel asjaoludel, kui rahvusvahelise kaitse saaja lähisugulane on

³⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 9. märtsi 2016. aasta määrus (EL) 2016/399, mis käsitleb isikute üle piiri liikumist reguleerivaid liidu eeskirju.

³⁹ 14. juuni 1985. aasta Schengeni leping Beneluxi Majandusliidu riikide, Saksamaa Liitvabariigi ja Prantsuse Vabariigi valitsuste vahel nende ühispiiridel kontrolli järkjärgulise kaotamise kohta.

⁴⁰ COM (2016) 378 (final).

⁴¹ (EL) nr [xxx/xxxx uus Dublini määrus].

abielus alaealine, kes ei ole koos oma abikaasaga, võib alaealise parimad huvid lugeda seotuks tema vanemate perekonnaga.

- (47) Rahvusvahelistes kohustustes kehtestatud piirides ette nähtult tööturule ja sotsiaalkindlustusele juurdepääsuga seotud hüvede andmine eeldab enne seda elamisloa väljaandmist.
- (48) Pädevad asutused võivad piirata õigust töötada või tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana, kui on tegu ametikohtadega, mis hõlmavad avaliku võimu teostamist ning vastutust riigi või muude avaliku sektori asutuste üldiste huvide kaitsmise eest. Töötajate organisatsiooniga liitumise või teataval tegevusalal tegutsemisel võrdse kohtlemise õiguse kasutamisel võib samuti välistada rahvusvahelise kaitse saajate osalemise avalik-õiguslike juriidiliste isikute juhtimises ja töötamise avalik-õiguslikul ametikohal.
- (49) Selleks et rahvusvahelise kaitse saajad saaksid tõhusamalt kasutada käesolevas määruses sätestatud õigusi ja hüvesid, tuleb arvestada nende erivajaduste ja neile omaste integratsioonivajaduste ja -probleemidega ning lihtsustada nende juurdepääsu integratsiooniga seotud õigustele, eeskätt tööhõivega seotud koolitusvõimalustele ja kutsekoolitusele ning juurdepääsu välisriikide diplomi, tunnistuste või muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide tunnustamisele eriti olukorras, kui puuduvad dokumentaalsed tõendid ja isikutel käib tunnustamisega kaasnevate kulude kandmine üle jõu.
- (50) Rahvusvahelise kaitse saajaid tuleks sotsiaalkindlustuse valdkonnas kohelda kaitset andva liikmesriigi kodanikega võrdsetelt.
- (51) Lisaks on eriti sotsiaalsete raskuste vältimiseks asjakohane tagada rahvusvahelise kaitse saajatele sotsiaalabi kedagi diskrimineerimata. Ent täiendava kaitse saajate puhul tuleks liikmesriikidele jätta teatav paindlikkus piirata selliseid õigusi üksnes põhitoetustele, mida tuleb mõista nii, et need hõlmavad vähemalt minimaalset sissetulekutoetust ja abi haiguse või raseduse ning vanemlike kohustuste täitmise juhtudel, tingimusel et kõnealused toetused on siseriikliku õiguse alusel ette nähtud asjaomase riigi kodanikele. Integreerimise hõlbustamiseks tuleks liikmesriikidele jätta võimalus siduda õigus siseriiklikus õiguses määratletud teatud liiki sotsiaalabile nii pagulaste kui ka täiendava kaitse saajate puhul rahvusvahelise kaitse saaja tulemusliku osalemisega integratsioonimeetmetes.
- (52) Rahvusvahelise kaitse saajatele tuleks tagada tervishoiu, sh füüsilise ja vaimse tervise teenuste kättesaadavus.
- (53) Rahvusvahelise kaitse saajate ühiskonda integreerimise hõlbustamiseks on rahvusvaheliste kaitse saajatel liikmesriigi määratud viisil juurdepääs integratsioonimeetmetele. Liikmesriigid võivad sellistes integratsioonimeetmetes osalemise teha kohustuslikuks, hõlmates nt keelekursused, kodanikuühiskonda integreerumise kursused, kutseõppe ja muud tööhõivega seotud kursused.
- (54) Et järelevalve käesoleva määruse kohaldamise üle oleks tõhus, tuleks seda hinnata korrapäraste ajavahemike tagant.
- (55) Selleks et käesoleva määruse sätete rakendamisel tagada esitatava teabe vormi ja sisu suhtes ühetaolised tingimused, tuleks komisjonile anda rakendamisvolitused. Neid

volitusi tuleks kasutada kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. veebruari 2011. aasta määrusega (EL) nr 182/2011, millega kehtestatakse eeskirjad ja üldpõhimõtted, mis käsitlevad liikmesriikide läbiviidava kontrolli mehhanisme, mida kohaldatakse komisjoni rakendamisvolituste teostamise suhtes⁴².

- (56) Kuna käesoleva määruse eesmärke, nimelt kehtestada liikmesriikide poolt kolmandate riikide kodanikele ja kodakondsuseta isikutele rahvusvahelise kaitse andmise nõuded ning nõuded pagulaste ja täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ning nõuded antava kaitse sisule, ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada ning käesoleva määruse ulatuse ja mõju tõttu on seda parem saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas ELi lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale
- (57) [Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 3 kohaselt on kõnealused liikmesriigid teatanud oma soovist osaleda käesoleva määruse vastuvõtmisel ja kohaldamisel]

VÕI

[Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 kohaselt ning ilma et see piiraks nimetatud protokolli artikli 4 kohaldamist, ei osale kõnealused liikmesriigid käesoleva määruse vastuvõtmisel ning see ei ole nende suhtes siduv ega kohaldatav.]

VÕI

[(XX) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 kohaselt ning ilma et see piiraks kõnealuse protokolli artikli 4 kohaldamist, ei osale Ühendkuningriik käesoleva määruse vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav.]

(XX) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 3 kohaselt on Iirimaa teatanud (... kirjaga) oma soovist osaleda käesoleva määruse vastuvõtmisel ja kohaldamisel.]

VÕI

[(XX) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 3 kohaselt on Ühendkuningriik teatanud (... kirjaga) oma soovist osaleda käesoleva määruse vastuvõtmisel ja kohaldamisel.]

⁴² ELT L 55, 28.2.2011, lk 13.

(XX) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 kohaselt ning ilma et see piiraks kõnealuse protokolli artikli 4 kohaldamist, ei osale Iirimaa käesoleva määruse vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav.]

- (58) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 22 (Taani seisukoha kohta) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva määruse vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

I PEATÜKK

ÜLDSÄTTED

Artikkel 1 **Reguleerimisese**

Käesoleva määrusega kehtestatakse nõuded, mis käsitlevad järgmist:

- (a) kolmandate riikide kodanikele ja kodakondsuseta isikutele rahvusvahelise kaitse andmine;
- (b) pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaoline seisund;
- (c) antava kaitse sisu.

Artikkel 2 **Mõisted**

Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

- (1) „rahvusvaheline kaitse“ – punktides 4 ja 6 määratletud pagulasseisund ja täiendava kaitse seisund;
- (2) „rahvusvahelise kaitse saaja“ – isik, kellele on antud punktides 4 ja 6 määratletud pagulasseisund või täiendava kaitse seisund;
- (3) „pagulane“ – kolmanda riigi kodanik, kes põhjendatult kartes tagakiusamist rassilise, usulise, rahvusel, poliitilistel vaadetel või teatavasse sotsiaalsesse rühma kuulumise pärast viibib väljaspool kodakondsusjärgset riiki ja ei suuda või kõnealuse kartuse tõttu ei taha saada nimetatud riigilt kaitset, või kodakondsuseta isik, kes samadel põhjustel, nagu eespool nimetatud, väljaspool varasemat alalist elukohariiki viibides ei saa või kõnealuse kartuse tõttu ei taha sinna tagasi pöörduda, ja kelle suhtes ei kohaldata artiklit 12;
- (4) „pagulasseisund“ – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku pagulasena tunnustamine liikmesriigi poolt;
- (5) „täiendava kaitse nõuetele vastav isik“ – kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik, kes ei kvalifitseeru pagulaseks, kuid kelle suhtes on põhjendatud alus arvata, et asjaomase isiku tagasisaatmine päritoluriiki või kodakondsuseta isiku puhul varasemasse alalist elukohariiki võib talle tuua kaasa reaalse ohu kannatada suurt kahju artikli 16 tähenduses, ja kelle suhtes ei kohaldata artikli 18 lõikeid 1 ja 2 ning kes ei suuda või kõnealuse ohu tõttu ei taha saada nimetatud riigilt kaitset;
- (6) „täiendava kaitse seisund“ – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku tunnustamine liikmesriigi poolt täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastava isikuna;

- (7) „rahvusvahelise kaitse taotlus“ – kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku soovivaldus liikmesriigilt kaitse saamiseks, mida võib käsitada pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundi taotlemisena;
- (8) „taotleja“ – kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik, kes on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse, mille suhtes ei ole lõplikku otsust veel tehtud;
- (9) „pereliikmed“ – järgmised rahvusvahelise kaitse saaja pereliikmed, kes viibivad rahvusvahelise kaitse taotlemisel samas liikmesriigis, eeldusel et perekond oli juba olemas enne liikmesriigi territooriumile saabumist:
- (a) rahvusvahelise kaitse saaja abikaasa või temaga püsisuhtes olev vabaabielukaaslane, kui asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt koheldakse vabaabielupaare kolmandate riikide kodanikke käsitleva õiguse alusel võrdväärselt abielupaaridega;
 - (b) punktis a osutatud paari või rahvusvahelise kaitse saaja alaealised lapsed, tingimusel et need lapsed ei ole abielus, sõltumata sellest, kas nad on siseriikliku õiguse tähenduses sündinud abielust või väljaspool abielu või lapsendatud;
 - (c) asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt rahvusvahelise kaitse saaja eest vastutav isa, ema või mõni teine täisealine isik, kui kõnealuse kaitse saaja on alaealine ja ei ole abielus;
- (10) „alaealine“ – alla 18aastane kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik;
- (11) „saatjata alaealine“ – alaealine, kes saabub liikmesriigi territooriumile ilma asjaomase liikmesriigi õiguse või tava kohaselt tema eest vastutava täisealise isikuta seni, kuni selline isik ei ole teda tegelikult oma hoole alla võtnud; sh alaealine, kes on jäänud saatjata pärast liikmesriigi territooriumile saabumist;
- (12) „elamisluba“ – liikmesriigi ametiasutuste poolt nõukogu määruses (EÜ) nr 1030/2002⁴³ ette nähtud vormis välja antud luba, millega lubatakse kolmanda riigi kodanikul või kodakondsuseta isikul elada tema territooriumil;
- (13) „päritoluriik“ – kodakondsusjärgne riik (kodakondsusjärgsed riigid) või kodakondsuseta isikute puhul varasem alaline elukohariik;
- (14) „rahvusvahelise kaitse äravõtmine“ – pädeva ametiasutuse otsus tunnistada pagulasseisund või täiendava kaitse seisund kehtetuks, see lõpetada või keelduda selle pikendamisest;
- (15) „korduv taotlus“ – uus rahvusvahelise kaitse taotlus, mis esitatakse mis tahes liikmesriigis pärast eelmise taotluse kohta lõpliku otsuse tegemist, sh juhud, mil taotleja on oma taotluse sõnaselgelt tagasi võtnud või kui menetlev ametiasutus on taotluse pärast kaudset tagasivõtmist tagasi lükanud, sest leiab, et sellest on loobunud;

⁴³ ELT L 157, 15.6.2002, lk 1.

- (16) „menetlev ametiasutus“ – liikmesriigi kohtulaadne ametiasutus või haldusorgan, kes vastutab rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamise eest ning on pädev tegema sellistes juhtumites esimese astme otsuseid;
- (17) „sotsiaalkindlustus“ – Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 883/2004⁴⁴ määratletud sotsiaalkindlustusliigid, mis hõlmavad haigushüvitisi, sünnitus- ja sellega samaväärseid isadushüvitisi, invaliidsushüvitisi, vanadushüvitisi, tootjakaotushüvitisi, tööõnnetus- ja kutsehaigushüvitisi, matusetootusi, töötushüvitisi, eelpensionihüvitisi ja perehüvitisi;
- (18) „sotsiaalabi“ – lisaks punktis 17 määratletud sotsiaalkindlustushüvitistele antavad hüvitised, mille eesmärk on tagada piisavate vahenditeta isikute põhivajaduste katmine;
- (19) „eestkostja“ – isik või organisatsioon, kelle pädevad asutused on määranud saatjata alaealist aitama ja esindama käesoleva määrusega ettenähtud menetlustes, et tagada lapse parimate huvide kaitse ja teostada vajaduse korral alaealise nimel õigustoiminguid.

Artikkel 3
Materiaalne kohaldamisala

1. Käesolevat määrust kohaldatakse kolmandate riikide kodanike või kodakondsuseta isikute rahvusvahelise kaitse saajaks kvalifitseerimise ja antava rahvusvahelise kaitse sisu suhtes.
2. Käesolevat määrust ei kohaldata muude selliste riiklike humanitaarsete seisundite suhtes, mis liikmesriigid on siseriikliku õiguse kohaselt andnud isikutele, kes pagulaseks või täiendava rahvusvahelise kaitse saajaks ei kvalifitseeru. Kui selliseid seisundeid antakse, siis tuleb seda teha selliselt, et ei tekiks ohtu nende segiajamiseks rahvusvahelise kaitsega. .

⁴⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus (EÜ) nr 883/2004 sotsiaalkindlustussüsteemide kooskõlastamise kohta (*ELT L 166, 30.4.2004, lk 1*).

II PEATÜKK

RAHVUSVAHELISE KAITSE TAOTLUSTE HINDAMINE

Artikkel 4

Teabe esitamine ning faktide ja asjaolude hindamine

1. Rahvusvahelise kaitse taotluse põhjendamiseks esitab taotleja kõik talle kättesaadavad elemendid. Ta teeb menetleva ametiasutusega koostööd ning jääb asjaomasesse liikmesriiki ja on kättesaadav kogu menetluse aja.
2. Lõikes 1 osutatud elemendid hõlmavad järgmist: taotleja avaldused ja kõik taotleja käsutuses olevad dokumendid taotleja vanuse, tausta, sh asjaomaste sugulaste tausta, isiku, kodakondsus(t)e, varasema(te) elukohariigi(-riikide) ja aadressi, varasemate [rahvusvahelise kaitse] taotluste [ja määruse (EL) nr XXX/XX [ümberasustamise määrus] kohaste ümberasustamise kiirendatud menetluse tulemuste kohta] ja reisimarsruutide kohta, reisidokumendid ning rahvusvahelise kaitse taotlemise põhjused.
3. Menetlev ametiasutus hindab taotluse asjakohaseid elemente kooskõlas määruse (EL) XXX/XXX [menetluste määrus] artikliga 33.
4. Asjaolu, et taotlejat on juba taga kiusatud või talle on tekitatud suurt kahju või teda on ähvardatud taga kiusata või talle suurt kahju tekitada, käsitletakse arvestatava määrgina taotleja põhjendatud tagakiusamise kartuse või suure kahju kannatamise reaalse ohu kohta, kui puudub mõjuv põhjus arvata, et kõnealune tagakiusamine või suur kahju ei kordu.
5. Kui taotleja väidete teatavate asjaolude toetuseks ei ole esitatud dokumentaalseid ega muid tõendeid, siis ei nõuta nende väidete kohta täiendavaid tõendeid, juhul kui
 - (a) taotleja on teinud märkimisväärseid jõupingutusi oma taotluse põhjendamiseks;
 - (b) kõik taotleja käsutuses olevad asjakohased elemendid on esitatud ja on antud rahuldav selgitus muude asjakohaste elementide võimaliku puudumise kohta;
 - (c) taotleja avaldused leitakse olevat loogilised ja usutavad ning need ei ole vastuolus taotleja juhtumiga seotud olemasoleva konkreetse ja üldise teabega;
 - (d) taotleja on taotlenud rahvusvahelist kaitset niipea kui võimalik, välja arvatud juhul, kui taotleja suudab esitada mõjuva põhjuse, miks ta seda ei teinud;
 - (e) taotleja üldine usaldusväärsus on kindlaks tehtud.

Artikkel 5

Rahvusvahelise kaitse vajadus, mis tekib sur place

1. Põhjendatud tagakiusamise kartus või reaalne oht kannatada suurt kahju võib olla tingitud sündmustest, mis on aset leidnud pärast seda, kui taotleja lahkus päritoluriigist.
2. Põhjendatud tagakiusamise kartus või reaalne oht kannatada suurt kahju võib olla tingitud taotleja tegevusest pärast päritoluriigist lahkumist, eelkõige kui on kindlaks tehtud, et kõnealune tegevus kujutab endast taotlejale päritoluriigis omaste veendumuste või kalduvuste väljendust ja edasikestmist.
3. Ilma et see piiraks Genfi konventsiooni ja Euroopa inimõiguste konventsiooni kohaldamist, ei anta kooskõlas määruse (EL) XXX/XXX [menetluste määrus] artikliga 42 korduvat taotlust esitavale taotlejale üldjuhul pagulasseisundit ega täiendava kaitse seisundit, kui tagakiusamise või suure kahju oht põhineb asjaoludel, mille taotleja on tekitanud oma otsusega pärast päritoluriigist lahkumist.

Artikkel 6

Tagakiusajad või suure kahju põhjustajad

Tagakiusajad või suure kahju põhjustajad võivad olla üksnes

- (a) riik;
- (b) riiki või olulist osa riigi territooriumist kontrollivad osapooled või organisatsioonid;
- (c) mitteriiklikud osalised, kui on võimalik tõestada, et punktides a ja b osutatud osalised, sh rahvusvahelised organisatsioonid, ei suuda või ei taha pakkuda kaitset tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest vastavalt artiklile 7.

Artikkel 7

Kaitse pakkujad

1. Kaitset tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest võivad pakkuda üksnes
 - (a) riik;
 - (b) olulist osa riigi territooriumist kontrollivad osapooled või organisatsioonid, sh rahvusvahelised organisatsioonid,

kui nad väljendavad tahet pakkuda lõike 2 kohast kaitset ja suudavad seda teha.

2. Kaitse tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest peab olema tõhus ja püsiv. Kaitse pakkumiseks loetakse seda, kui lõikes 1 osutatud osalised astuvad mõistlikke samme, et ära hoida tagakiusamist või suure kahju kannatamist, kasutades selleks muu hulgas tõhusat õigussüsteemi tagakiusamise või suure kahju tekitamisena käsitatavate tegude avastamiseks, nende eest vastutusele võtmiseks ja karistuse määramiseks, ning kui kõnealune kaitse on taotlejale kättesaadav.

3. Hinnates, kas rahvusvaheline organisatsioon kontrollib riiki või olulist osa riigi territooriumist ja pakub lõikes 2 osutatud kaitset, juhinduvad menetlevad ametiasutused asjaomases liidu õiguses esitatud suunistest, eelkõige liidu tasandil kättesaadavast teabest päritoluliikmesriigi kohta ning päritoluriikide teabe ühisest analüüsist, millele on osutatud määruse (EL) nr XXX/XX [määrus Euroopa Liidu Varjupaigaameti kohta] artiklites 8 ja 10.

Artikkel 8 **Riigisisene kaitse**

1. Rahvusvahelise kaitse taotluse hindamise osana teeb menetlev ametiasutus kindlaks, et taotleja ei vaja rahvusvahelist kaitset, kui ta võib päritoluriigi mingis osas turvaliselt ja seaduslikult reisida, tal on sinna juurdepääs ja talt võib mõistlikult eeldada sinna elama asumist ning eeldusel, et riigi selles osas tal
 - (a) puudub põhjendatud tagakiusamise kartus või suure kahju kannatamise reaalne oht või
 - (b) talle on kättesaadav kaitse tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest.
2. Riigisisese kaitse kättesaadavust hinnatakse pärast seda, kui menetlev ametiasutus on leidnud, et ülejäänud kvalifitseerumiskriteeriumid on täidetud. Riigisisese kaitse kättesaadavuse tõendamise koormus lasub menetleval ametiasutusel. Taotleja ei pea tõendama, et ta on enne rahvusvahelise kaitse taotlemist ammendanud kõik võimalused saada kaitset oma päritoluriigis.
3. Kontrollides, kas taotlejal on lõike 1 kohaselt põhjendatud tagakiusamise kartus või suure kahju kannatamise reaalne oht või kas taotlejale on kättesaadav kaitse tagakiusamise või suure kahju tekitamise eest mõnes päritoluriigi osas, võtavad menetlevad ametiasutused artikli 4 kohaselt taotluse kohta otsuse tegemise ajal arvesse riigi selles osas valitsevat üldist olukorda ja taotleja isiklikku olukorda. Selleks tagavad menetlevad ametiasutused, et kõigist asjakohastest allikatest hangitakse täpset ja ajakohast teavet, sh liidu tasandil kättesaadav päritoluriigi teave ning päritoluriikide teabe ühine analüüs, millele on osutatud määruse (EL) nr XXX/XX [määrus Euroopa Liidu Varjupaigaameti kohta] artiklites 8 ja 10, samuti ÜRO pagulaste ülemvoliniku avaldatud teave ja suunised.
4. Artiklis 7 osutatud kaitse pakkujaks olevas riigis valitseva üldise olukorra üle otsustades arvestatakse sellise kaitse kättesaadavust, tõhusust ja püsivust. Taotleja isikliku olukorra üle otsustades arvestatakse tema tervist, vanust, sugu, seksuaalset sättumust, sooidentiteeti ja sotsiaalset seisundit, hinnates seejuures eriti, kas päritoluriigi ohutuks peetavas osas elamine põhjustaks taotlejale ülemääraseid raskusi.

III PEATÜKK

KVALIFITSEERUMINE PAGULASEKS

Artikkel 9

Tagakiusamine

1. Tegu peetakse tagakiusamiseks 28. juulil 1951. aastal Genfis vastu võetud ja 31. jaanuari 1967. aasta New Yorgi protokolliga muudetud pagulasseisundi konventsiooni (edaspidi „Genfi konventsioon“) artikli 1 punkti A tähenduses, kui see
 - (a) on olemuse või kordumise poolest piisavalt raske, et kujutab endast põhiliste inimõiguste rasket rikkumist, eelkõige nende õiguste rikkumist, mille suhtes ei saa teha Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikli 15 lõike 2 alusel erandit, või
 - (b) on kogum mitmesugustest meetmetest, sh inimõiguste rikkumised, mis on piisavalt rasked, et mõjutada isikut samal viisil, nagu on osutatud punktis a.
2. Lõike 1 määratluse kohane tagakiusamine võib muu hulgas esineda järgmisel kujul:
 - (a) füüsiline või vaimne vägivald, sh seksuaalne vägivald;
 - (b) õigus-, haldus-, politsei- ja/või kohtumeetmed, mis on olemuselt diskrimineerivad või mida rakendatakse diskrimineerival viisil;
 - (c) vastutuselevõtmine või karistamine, mis on ebaproportsionaalne või diskrimineeriv;
 - (d) õiguskaitse võimaldamisest keeldumine, mille tulemuseks on ebaproportsionaalne või diskrimineeriv karistus;
 - (e) vastutuselevõtmine või karistamine sõjaväeteenistusest keeldumise korral konfliktis, mille puhul sõjaväeteenistus hõlmaks kuritegusid või tegusid, mis kuuluvad artikli 12 lõikes 2 sätestatud välistamise aluste hulka;
 - (f) soost lähtuvad või laste vastu suunatud teod.
3. Artikli 2 punkti 3 kohaselt peab artiklis 10 nimetatud põhjuste ja käesoleva artikli lõikes 1 osutatud tagakiusamise või selliste tegude vastu puuduva kaitse vahel olema seos.

Artikkel 10

Tagakiusamise põhjused

1. Tagakiusamise põhjuste hindamisel tuleb arvesse võtta järgmisi asjaolusid:

- (a) rassi mõiste hõlmab eelkõige nahavärvi, päritolu või teatavasse rahvusrühma kuulumist;
- (b) usu mõiste hõlmab eelkõige teistlikke, mitteteistlikke ja ateistlikke veendumusi, osalemist üksinda või koos teistega eraviisilistel või avalikel formaalsetel usutalitustel, muudes religioossetes tegevustes või seisukohtade väljendustes või isikliku või ühiskondliku käitumise vormides, mis põhinevad või tulenevad mõnest usulisest veendumusest, või nendest hoidumist;
- (c) rahvuse mõiste ei piirdu ainult kodakondsuse või selle puudumisega, vaid hõlmab eelkõige kuuluvust teatava kultuurilise, rahvusliku või keelelise identiteediga, ühise geograafilise või poliitilise päritoluga rühma või suhet teise riigi elanikkonnaga;
- (d) teatava sotsiaalse rühma mõiste hõlmab eelkõige rühma, mille
 - liikmetel on ühine sünnipärane tunnus või ühine taust, mida ei saa muuta, või ühine tunnus või veendumus, mis on nende identiteedis või teadvuses nii fundamentaalne, et inimest ei tohiks sundida sellest lahti ütleva, ning
 - sellel rühmal on asjaomases riigis selgesti eristuv identiteet, kuna ümbritsev ühiskond tajub seda erinevana;

olenevalt olukorrast päritoluriigis võib teatava sotsiaalse rühma mõiste hõlmata seksuaalse sättumuse ühisel tunnusel põhinevat rühma (mõiste, mis ei hõlma tegusid, mida käsitatakse liikmesriikide siseriikliku õiguse kohaselt kuriteona); soolisi aspekte, sh soolist identiteeti, võetakse nõuetekohaselt arvesse teatavasse sotsiaalsesse rühma kuuluvuse või asjaomase rühma tunnuste määramisel;

- e) poliitiliste vaadete mõiste hõlmab eelkõige vaadet, ideed või veendumust artiklis 6 nimetatud potentsiaalsete tagakiusajatega ja nende poliitika või meetoditega seotud küsimuses olenemata sellest, kas taotleja on tegutsenud sellest vaatest, ideest või veendumusest lähtudes või mitte.

2. Hindamisel, kas taotlejal on põhjendatud tagakiusamise kartus, on tähtsusetu, kas taotlejal on tegelikult olemas tagakiusamist ajendav rassiline, usuline, rahvuslik, sotsiaalne või poliitiline omadus, tingimusel et sellise omaduse omistab taotlejale tagakiusaja.
3. Hindamisel, kas taotlejal on põhjendatud tagakiusamise kartus, ei saa menetlev ametiasutus mõistlikult eeldada päritoluriigis tagakiusamise ohu ärahoidmiseks taotlejalt diskreetsust või teatud käitumisest hoidumist, kui see on vastuolus tema loomusega.

Artikkel 11 **Lõpetamine**

1. Kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik lakkab olemast pagulane, kui on täidetud üks järgmistest tingimustest:

- (a) isik on vabatahtlikult võtnud uuesti vastu oma kodakondsusjärgse riigi kaitse;
- (b) isik on pärast kodakondsusest ilmajäämist selle vabatahtlikult uuesti omandanud;
- (c) isik on omandanud uue kodakondsuse ning saab uue kodakondsuse andnud riigilt kaitse;
- (d) isik on end vabatahtlikult uuesti sisse seadnud riigis, millest ta lahkus või väljaspool mida ta tagakiusamise kartuse tõttu viibis;
- (e) isik ei saa enam keelduda võtmast vastu oma kodakondsusjärgse riigi kaitset, kuna pagulasena tunnustamise asjaolusid enam ei esine;
- (f) olles kodakondsuseta isik, saab ta pöörduda tagasi varasemasse alalise elukohariiki, kuna pagulasena tunnustamise asjaolusid enam ei esine.

Punkte e ja f ei kohaldata pagulase suhtes, kes suudab esitada kaalukad põhjused, mis tulenevad varasemast tagakiusamisest, kui ta keeldus vastu võtmast oma kodakondsusjärgse riigi kaitset, või kui tegemist on kodakondsuseta isikuga, siis oma varasema alalise elukohariigi kaitset.

2. Kui kohalduvad lõike 1 punktid e ja f, siis tuleb menetleval ametiasutusel

- (a) arvestada sellega, kas asjaolude muutumine on nii olulise ja püsiva iseloomuga, et pagulase tagakiusamise kartust ei saa enam lugeda põhjendatuks;
- (b) tugineda kõigist asjakohastest allikatest hangitud täpsele ja ajakohasele teabele, sh liidu tasandil kättesaadavale päritoluriigi teabele ning päritoluriikide teabe ühisele analüüsile, millele on osutatud määruse (EL) nr XXX/XX [määrus Euroopa Liidu varjupaigaameti kohta] artiklites 8 ja 10, või ÜRO pagulaste ülemvoliniku avaldatud teabele ja suunistele.

Artikkel 12 **Välistavad asjaolud**

1. Kolmanda riigi kodanikku või kodakondsuseta isikut ei tunnustata pagulasena, kui

- (a) ta kuulub Genfi konventsiooni artikli 1 punkti D kohaldamisalasse, mis on seotud muude ÜRO organite või agentuuride kui ÜRO Pagulaste Ülemvoliniku Ameti kaitse või abiga. Kui kõnealune kaitse või abi on mingil põhjusel lõppenud, ilma et kõnealuse isiku seisund oleks kooskõlas ÜRO Peaassamblee asjaomaste resolutsioonidega lõplikult kindlaks määratud, on sel isikul *ipso facto* õigus käesolevast määrusest tulenevatele hüvedele;
- (b) tema elukohariigi pädevad asutused on tunnustanud, et tal on kõnealuse riigi kodanikega samad õigused ja kohustused või nendega samaväärsed õigused ja kohustused.

2. Kolmanda riigi kodanikku või kodakondsuseta isikut ei tunnustata pagulasena, kui on mõjuv põhjus arvata, et

- (a) ta on pannud toime rahuvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo, nagu need on määratletud rahvusvahelistes aktides, millega nähakse ette selliseid kuritegusid käsitlevad sätted;
 - (b) ta on väljaspool varjupaigariiki pannud toime raske mittepoliitilise kuriteo enne pagulasena vastuvõtmist, see tähendab enne seda, kui talle on pagulasseisundi andmise alusel välja antud elamisluba; rasketeks mittepoliitilisteks kuritegudeks võib liigitada eriti julmad teod, isegi kui need on toime pandud väidetavalt poliitilisel eesmärgil;
 - (c) ta on olnud süüdi tegudes, mis on vastuolus ÜRO põhikirja preambulis ning artiklites 1 ja 2 sätestatud ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega.
3. Lõiget 2 kohaldatakse isikute suhtes, kes õhutavad selles nimetatud kuritegusid või tegusid või osalevad nendes.
 4. Arvestamisel, kas lõike 1 punkti a kohane kaitse on lõppenud, hindab menetlev ametiasutus, kas asjaomane isik oli sunnitud kõnealuse organi või agentuuri tegevuspiirkonnast lahkuma. Sellise olukorraga on tegemist juhul, kui isiku isiklik turvalisus oli tõsiselt ohus ning kõnealune organ või agentuur ei olnud võimeline tagama, et tema elutingimused selles piirkonnas vastaksid selle organi või agentuuri lähteülesandega ettenähtule.
 5. Lõike 2 punktide b ja c kohaldamisel loetakse rasketeks mittepoliitilisteks kuritegudeks järgmiseid tegusid:
 - (a) eriti julmad teod, kui kõnealune tegu on väidetavat poliitilist eesmärki arvestades ebaproportsionaalne;
 - (b) terroriaktid, mida iseloomustab tsiviilelanike vastane vägivald, isegi kui need sooritati väidetaval poliitilisel eesmärgil.
 6. Isiku pagulasseisundit välistavad asjaolud olenevad üksnes sellest, kas lõigetes 1–5 loetletud tingimused on täidetud, ning selle eelduseks ei saa seada konkreetse juhtumi täiendavat proportsionaalsuse hindamist.

IV PEATÜKK

PAGULASSEISUND

Artikkel 13 **Pagulasseisundi andmine**

Menetlev ametiasutus annab pagulasseisundi kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule, kes kvalifitseerub II ja III peatüki kohaselt pagulaseks.

Artikkel 14 **Pagulasseisundi kehtetuks tunnistamine, lõpetamine või selle pikendamisest keeldumine**

1. Menetlev ametiasutus tunnistab kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku pagulasseisundi kehtetuks või lõpetab selle või keeldub seda pikendama, kui
 - (a) isik ei ole enam artikli 11 kohaselt pagulane;
 - (b) oleks tulnud välistada või välistatakse isiku tunnustamine pagulasena artikli 12 kohaselt;
 - (c) pagulasseisundi andmisel oli määrav valede asjaolude esitamine või asjaolude esitamata jätmine, sh võltsitud dokumentide kasutamine;
 - (d) on mõistlik alus pidada isikut ohtlikuks viibimiskohaks oleva liikmesriigi julgeolekule;
 - (e) olles lõpliku otsusega süüdi mõistetud eriti raskes kuriteos, kujutab isik endast ohtu asukohaliikmesriigi ühiskonnale;
 - (f) kohaldatakse artikli 23 lõiget 2.
2. Lõike 1 punktides d–f kirjeldatud olukordades võib menetlev ametiasutus otsustada jätta pagulasseisundi andmata, kui asjakohast otsust ei ole veel tehtud.
3. Isikutel, kelle suhtes kohaldatakse lõike 1 punkte d–f või lõiget 2, on liikmesriigis viibides Genfi konventsiooni artiklites 3, 4, 16, 22, 31, 32 ja 33 sätestatud või nendega samalaadsed õigused.
4. Ilma et see piiraks pagulase kohustust artikli 4 lõike 1 kohaselt avaldada kõik asjaomased faktid ja esitada kõik tema käsutuses olevad asjaomased dokumendid, tõendab pagulasseisundi andnud menetlev ametiasutus igal üksikul juhul eraldi, et käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud põhjustel ei ole asjaomane isik enam või ei ole kunagi olnud pagulane.
5. Menetleva ametiasutuse otsused, millega lõike 1 punkti a kohaselt pagulasseisund tunnistatakse kehtetuks või lõpetatakse või keeldutakse seda pikendama, jõustuvad alles kolm kuud pärast otsuse vastuvõtmist, et kolmanda riigi kodanikul või

kodakondsuseta isikul oleks kooskõlas asjaomase liidu ja siseriikliku õigusega võimalik taotleda liikmesriigis elamisluba muudel alustel.

Artikkel 15
Pagulasseisundi läbivaatamine

Artikli 14 lõike 1 kohaldamiseks vaatab menetlev ametiasutus pagulasseisundi läbi eelkõige siis,

- (a) kui liidu tasandil kättesaadavast päritoluriigi teabest ning päritoluriikide teabe ühisest analüüsist, millele on osutatud määruse (EL) nr XXX/XX [määrus Euroopa Liidu varjupaigaameti kohta] artiklites 8 ja 10, nähtub, et päritoluriigis on toimunud märkimisväärsed ja taotleja kaitsevajadusi arvestades asjakohased muutused;
- (b) kui esmakordsel pikendamisel antakse pagulasele välja elamisluba.

V PEATÜKK

KVALIFITSEERUMINE TÄIENDAVAL KAITSELE

Artikkel 16

Suur kahju

Artikli 2 lõikes 5 osutatud suur kahju seisneb järgmises:

- (a) surmanuhtlus või hukkamine või
- (b) taotleja piinamine või ebainimlik või väärikut alandav kohtlemine või karistamine päritoluriigis või
- (c) suur ja individuaalne oht tsiviilisiku elule või isikupuutumatussele juhusliku vägivalda tõttu rahvusvahelise või riigisisese relvastatud konflikti puhul.

Artikkel 17

Lõpetamine

1. Kolmanda riigi kodanik või kodakondsuseta isik ei vasta enam täiendava kaitse saamise kriteeriumidele, kui täiendava kaitse seisundi andmiseni viinud asjaolusid enam ei esine või need on muutunud sel määral, et kaitse ei ole enam vajalik.
2. Menetlev ametiasutus
 - (a) võtab arvesse, kas asjaolude muutumine on nii olulise ja püsiva iseloomuga, et täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavat isikut ei ohusta enam reaalselt suur kahju;
 - (b) tugineb kõigist asjakohastest allikatest hangitud täpsele ja ajakohasele teabele, sh liidu tasandil kättesaadavale päritoluriigi teabele ning päritoluriikide teabe ühisele analüüsile, millele on osutatud määruse (EL) nr XXX/XX [määrus Euroopa Liidu Varjupaigaameti kohta] artiklites 8 ja 10, või ÜRO pagulaste ülemvoliniku avaldatud teabele ja suunistele.
3. Lõiget 1 ei kohaldata täiendava kaitse seisundi saaja suhtes, kes suudab esitada kaalukad põhjused, mis tulenevad varem tekitatud suurest kahjust, kui ta keeldus vastu võtmast oma kodakondsusjärgse riigi kaitset, või kui tegemist on kodakondsuseta isikuga, siis oma varasema alalise elukohariigi kaitset.

Artikkel 18

Välistavad asjaolud

1. Kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku vastavus täiendava kaitse saamise kriteeriumidele välistatakse, kui on mõjuv põhjus arvata, et

- (a) ta on pannud toime rahuvastase kuriteo, sõjakuriteo või inimsusevastase kuriteo, nagu need on määratletud rahvusvahelistes aktides, millega nähakse ette selliseid kuritegusid käsitlevad sätted;
 - (b) ta on pannud toime raske kuriteo;
 - (c) ta on olnud süüdi tegudes, mis on vastuolus ÜRO põhikirja preambulis ning artiklites 1 ja 2 sätestatud ÜRO eesmärkide ja põhimõtetega;
 - (d) ta ohustab viibimiskohaks oleva liikmesriigi ühiskonda või julgeolekut;
 - (e) ta on enne asjaomasesse liikmesriiki vastuvõtmist pannud toime ühe või mitu punktidega a, b ja c hõlmamata kuritegu, mille eest asjaomases liikmesriigis karistatakse vabadusekaotusega, ja kui ta lahkus oma päritoluriigist üksnes selleks, et vältida karistust kõnealuste kuritegude eest.
2. Lõike 1 punkte a–d kohaldatakse isikute suhtes, kes õhutavad selles nimetatud kuritegusid või tegusid või osalevad nendes.

VI PEATÜKK

TÄIENDAVA KAITSE SEISUND

Artikkel 19

Täiendava kaitse seisundi andmine

Menetlev ametiasutus annab täiendava kaitse seisundi kolmanda riigi kodanikule või kodakondsuseta isikule, kes vastab täiendava kaitse saamise kriteeriumidele kooskõlas II ja V peatükiga.

Artikkel 20

Täiendava kaitse seisundi kehtetuks tunnistamine, lõpetamine või selle pikendamisest keeldumine

1. Menetlev ametiasutus tunnistab kehtetuks või lõpetab kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku täiendava kaitse seisundi või keeldub seda pikendamast, kui
 - (a) isik ei vasta enam artikli 17 kohastele täiendava kaitse kriteeriumidele;
 - (b) pärast isikule täiendava kaitse seisundi andmist selgub, et artikli 18 kohaselt oleks tulnud välistada või välistatakse tema vastavus täiendava kaitse saamise kriteeriumidele;
 - (c) täiendava kaitse seisundi andmisel oli määrav valede asjaolude esitamine või asjaolude esitamata jätmine, sh võltsitud dokumentide kasutamine;
 - (d) kohaldatakse artikli 23 lõiget 2.
2. Ilma et see piiraks kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku artikli 4 lõikest 1 tulenevat kohustust avaldada kõik asjaomased faktid ja esitada kõik tema käsutuses olevad asjaomased dokumendid, tõendab täiendava kaitse seisundi andnud liikmesriik igal üksikul juhul eraldi, et käesoleva artikli lõike 1 kohaselt ei vasta enam või ei vasta asjaomane isik täiendava kaitse saamise kriteeriumidele.
3. Menetlevate ametiasutuse otsused, millega lõike 1 punkti a kohaselt täiendava kaitse seisund tunnistatakse kehtetuks või lõpetatakse või keeldutakse seda pikendamast, jõustuvad alles kolm kuud pärast otsuse vastuvõtmist, et kolmanda riigi kodanikul või kodakondsuseta isikul oleks kooskõlas asjaomase liidu ja siseriikliku õigusega võimalik taotleda liikmesriigis elamisluba muudel alustel.

Artikkel 21

Täiendava kaitse seisundi läbivaatamine

Artikli 20 lõike 1 kohaldamiseks vaatab menetlev ametiasutus täiendava kaitse seisundi läbi eelkõige siis,

- (a) kui liidu tasandil kättesaadavast päritoluriigi teabest ning päritoluriikide teabe ühisest analüüsist, millele on osutatud määruse (EL) nr XXX/XX [määrus Euroopa Liidu Varjupaigaameti kohta] artiklites 8 ja 10, nähtub, et päritoluriigis on toimunud märkimisväärsed ja taotleja kaitsevajadusi arvestades asjakohased muutused;
- (b) esmakordsel ja teist korda pikendamisel antakse täiendava kaitse saajale välja elamisluba.

VII PEATÜKK

RAHVUSVAHELISE KAITSE ÕIGUSTE SISU JA RAHVUSVAHELISE KAITSE SAAJATE KOHUSTUSED

I JAGU *ÜHISÄTTED*

Artikkel 22 *Üldnormid*

1. Pagulastel ja rahvusvahelise kaitse seisundi saanud isikutel on käesolevas peatükis sätestatud õigused ja kohustused. Käesolev peatükk ei piira Genfi konventsioonis sätestatud õigusi ja kohustusi.
2. Käesolevat peatükki kohaldatakse nii pagulaste kui ka täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute suhtes, kui ei ole märgitud teisiti.
3. Rahvusvahelistes kohustustes kehtestatud piirides ette nähtult tööturule ja sotsiaalkindlustusele juurdepääsuga seotud hüvede võimaldamine eeldab eelnevat elamisloa väljaandmist.
4. Käesoleva peatüki kohaldamisel võetakse arvesse erivajadustega isikute, nagu alaealiste, saatjata alaealiste, puudega inimeste, eakate inimeste, rasedate, alaealiste lastega üksikvanemate, inimkaubanduse ohvrite, vaimse tervise probleemidega isikute ning piinamise või vägistamise ohvrite või isikute, kelle suhtes on tarvitatud muud jõhkrat psühholoogilist, füüsilist või seksuaalset vägivalda, eriolukorda, eeldusel et nende isikliku olukorra hindamise tulemusel leitakse, et neil on erivajadused.
5. Käesolevas peatükis alaealisi käsitlevate sätete kohaldamisel seavad asjaomased asutused esikohale lapse parimad huvid.

Artikkel 23 *Kaitse tagasi- ja väljasaatmise eest*

1. Liikmesriigid austavad tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse põhimõtet kooskõlas oma rahvusvaheliste kohustustega.
2. Kui lõikes 1 osutatud rahvusvahelised kohustused seda ei keela, võib pagulase või täiendava kaitse saaja ametlikust tunnustusest olenemata tagasi või välja saata, kui
 - (a) on mõistlik alus pidada isikut ohtlikuks viibimiskohaks oleva liikmesriigi julgeolekule;

- (b) olles lõpliku otsusega süüdi mõistetud eriti raskes kuriteos, kujutab ta endast ohtu kõnealuse liikmesriigi ühiskonnale.

Nimetatud juhtudel võetakse pagulasseisund või täiendava kaitse seisund vastavalt artikli 14 või artikli 20 kohaselt ära.

Artikkel 24 **Teavitamine**

Pädevad asutused teavitavad rahvusvahelise kaitse saajaid pagulasseisundi või täiendava kaitse seisundiga seonduvatest õigustest ja kohustustest võimalikult kiiresti pärast vastava seisundi andmist. Seda teavet antakse keeles, millest taotleja aru saab või millest arusaamist võib temalt mõistlikult eeldada, osutades sõnaselgelt tagajärgedele, mis kaasnevad liidus liikumist käsitlevas artiklis 28 kirjeldatud kohustuste järgimata jätmisega.

Nimetatud teabe vormi ja sisu määrab komisjon rakendusaktidega, mis võetakse vastu kooskõlas määruse (EL) XXX/XXX [menetluste määrus] artikli 58 lõikes 1 osutatud kontrollimenetlusega.

Artikkel 25 **Perekonna ühtsuse säilitamine**

1. Rahvusvahelise kaitse saaja pereliikmetel, kes individuaalselt ei kvalifitseeru sellisele kaitsele, on õigus taotleda elamisluba siseriikliku korra kohaselt ja niivõrd, kui võrd see on kooskõlas pereliikme isikliku õigusliku seisundiga.
2. Lõike 1 kohaselt välja antud elamisloa kehtivusaeg on sama pikk kui rahvusvahelise kaitse saajale välja antud elamisloal ning elamisluba saab pikendada. Pereliikmele antud elamisluba ei kehti põhimõtteliselt kauem kui rahvusvahelise kaitse saaja elamisluba.
3. Pereliikmele ei anta elamisluba, kui pereliikme suhtes on välistatud või välistataks III ja V peatüki kohane rahvusvaheline kaitse.
4. Kui selleks on riiklikust julgeolekust või avalikust korrast tulenevad põhjused, ei anta pereliikmele elamisluba ja juba antud elamisload võetakse ära või neid ei pikendata.
5. Pereliikmetel, kellele on lõike 1 kohaselt välja antud elamisluba, on artiklites 27–39 osutatud õigused.
6. Liikmesriigid võivad otsustada, et käesolevat artiklit kohaldatakse ka teiste lähisugulaste suhtes, kes elasid päritoluriigist lahkumise ajal või enne taotleja liikmesriikide territooriumile saabumist perekonnaga koos ja kes sõltusid sel ajal täielikult või peamiselt rahvusvahelise kaitse saajast.

II JAGU

ELAMISE JA VIIBIMISEGA SEOTUD ÕIGUSED JA KOHUSTUSED

Artikkel 26 ***Elamisload***

1. Hiljemalt 30 päeva pärast rahvusvahelise kaitse andmist antakse välja elamisluba, kasutades määruses (EÜ) nr 1030/2002 sätestatud ühtset elamisloavormi.
 - (a) Pagulasseisundi saajatele antakse elamisluba kolmeks aastaks ja seejärel võib seda kolme aasta kaupa pikendada.
 - (b) Täiendava kaitse seisundi saajatele antakse elamisluba üheks aastaks ja seejärel võib seda kahe aasta kaupa pikendada.
2. Elamisluba ei pikendata või see tunnistatakse kehtetuks järgmistel juhtudel:
 - (a) kui pädevad asutused tunnistavad kehtetuks, lõpetavad või keelduvad pikendamast kolmanda riigi kodaniku pagulasseisundit kooskõlas artikliga 14 ja täiendava kaitse seisundit kooskõlas artikliga 20;
 - (b) kui kohaldatakse artikli 23 lõiget 2;
 - (c) kui selleks on riiklikust julgeolekust või avaliku korrast tulenevad põhjused.
3. Artikli 14 lõike 5 ja artikli 20 lõike 3 kohaldamisel tunnistatakse elamisluba kehtetuks üksnes nimetatud sätetes osutatud kolme kuu möödumisel.

Artikkel 27 ***Reisidokument***

1. Pädevad asutused annavad pagulasseisundi saajatele välja Genfi konventsiooni lisas sätestatud vormis reisidokumendid, mis vastavad vähemalt nõukogu määruses (EÜ) nr 2252/2004⁴⁵ kirjeldatud minimaalsetele turvaelementide ja biomeetria standarditele. Nende reisidokumentide kehtivusaeg peab olema vähemalt üks aasta.
2. Pädevad asutused annavad täiendava kaitse seisundi saajatele, kellel ei ole võimalik saada liikmesriigi passi, välja reisidokumendi, mis vastab vähemalt nõukogu määruses (EÜ) nr 2252/2004 kirjeldatud minimaalsetele turvaelementide ja biomeetria standarditele. Nende dokumentide kehtivusaeg peab olema vähemalt üks aasta.
3. Lõigetes 1 ja 2 osutatud dokumente ei anta välja juhul, kui selleks on riiklikust julgeolekust või avalikust korrast tulenevad mõjuvad põhjused.

⁴⁵ Nõukogu 13. detsembri 2004. aasta määrus (EÜ) nr 2252/2004 liikmesriikide poolt väljastatud passide ja reisidokumentide turvaelementide ja biomeetria standardite kohta (ELT L 385, 29.12.2004, lk 1).

Artikkel 28
Liikumisvabadus liikmesriigi piires

1. Rahvusvahelise kaitse saajatel on õigus rahvusvahelise kaitse andnud liikmesriigi territooriumil vabalt liikuda, sh õigus valida sellel territooriumil elukoht, samadel tingimustel ja samade piirangutega nagu teistel selle liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavatel kolmandate riikide kodanikel, kes on võrreldavas olukorras.
2. Rahvusvahelise kaitse saajale, kes saab teatavaid kindlaid sotsiaalkindlustus- või sotsiaalabitoetusi, võib kehtestada rahvusvahelistes kohustustes sätestatu piires elamisega seotud tingimusi ainult juhul, kui sellised elamistingimused on vajalikud, et hõlbustada integreerumist kaitse andnud liikmesriigis.

Artikkel 29
Liidus liikumine

1. Rahvusvahelise kaitse saajatel ei ole õigust elada muus kui talle rahvusvahelise kaitse andnud liikmesriigis. See ei piira nende õigust taotleda ja saada õigust elada muudes liikmesriikides vastavalt liidu ja siseriikliku õiguse asjaomastele sätetele ning nende õigust vabalt liikuda kooskõlas Schengeni lepingu rakendamise konventsiooni artikliga 21.
2. Kui isik tabatakse muus kui talle kaitse andnud liikmesriigis, ilma et tal oleks õigus seal elada kooskõlas asjakohase liidu või siseriikliku õigusega, kohaldatakse tema suhtes Dublini määruse (EL) nr xxx/xxx artikli 20 lõike 1 punktis e määratletud tagasisivõtmismenetlust.

III JAGU
INTEGRATSIOONIGA SEONDUVAD ÕIGUSED

Artikkel 30
Juurdepääs tööturule

1. Rahvusvahelise kaitse saajatel on kohe pärast kaitse saamist õigus asuda tööle või tegutseda füüsilisest isikust ettevõtjana vastavalt asjaomase kutseala ja avaliku teenistuse suhtes üldiselt kohaldatavatele eeskirjadele.
2. Rahvusvahelise kaitse saajaid koheldakse kaitse andnud liikmesriigi kodanikega võrdselt järgmistes valdkondades:
 - (a) töötingimused, sh palk ja töölt vabastamine, töötunnid, puhkus ja puhkepäevad, samuti töötervishoiu ja tööohutuse nõuded;
 - (b) ühinemisvabadus ning õigus liituda töötajate või tööandjate organisatsiooni või kutseühinguga või mis tahes organisatsiooniga, mis ühendab teataval tegevusalal tegutsevaid isikuid, ning olla nende liikmeks (sh õigus selliste organisatsioonide pakutavatele eelistele);

- (c) tööhõivega seotud koolitusvõimalused täiskasvanutele ja kutsekoolitus, k.a koolitus oskuste täiendamiseks, ning praktilise töökogemuse pakkumine;
 - (d) tööhõivetalituste pakutavad nõustamisteenused.
3. Pädevad asutused hõlbustavad vajaduse korral täielikku juurdepääsu lõike 2 punktides c ja d osutatud tegevustele.

Artikkel 31

Juurdepääs haridusele

1. Rahvusvahelise kaitse saanud alaealistel on täielik juurdepääs haridussüsteemile samadel tingimustel nagu kaitse andnud liikmesriigi kodanikel.
2. Rahvusvahelise kaitse saanud täiskasvanutel on juurdepääs üldharidussüsteemile ja täiend- või ümberõppele samadel tingimustel nagu teistel selle liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavatel kolmandate riikide kodanikel, kes on võrreldavas olukorras.

Artikkel 32

Juurdepääs kvalifikatsioonide tunnustamisele ja oskuste valideerimisele

1. Välisriigi diplomite, tunnistuste või muude kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide tunnustamise kehtiva korra raames koheldakse rahvusvahelise kaitse saajaid kaitse andnud liikmesriigi kodanikega võrdselt.
2. Pädevad asutused hõlbustavad täielikku juurdepääsu lõikes 1 nimetatud korrale rahvusvahelise kaitse saajatel, kellel ei ole võimalik esitada kvalifikatsiooni tõendavaid dokumente, ilma et see piiraks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2005/36/EÜ⁴⁶ artikli 2 lõike 2 ja artikli 3 lõike 3 kohaldamist.
3. Varasemate õpingute ja kogemuste hindamise, valideerimise ja akrediteerimise süsteemidele juurdepääsemisel koheldakse rahvusvahelise kaitse saajaid kaitse andnud liikmesriigi kodanikega võrdselt.

Artikkel 33

Sotsiaalkindlustus

Sotsiaalkindlustuse valdkonnas koheldakse rahvusvahelise kaitse saajaid kaitse andnud liikmesriigi kodanikega võrdselt.

⁴⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 7. septembri 2005. aasta direktiiv 2005/36/EÜ kutsekvalifikatsioonide tunnustamise kohta ([ELT L 255, 30.9.2005, lk 22](#)).

Artikkel 34
Sotsiaalabi

1. Sotsiaalabi valdkonnas koheldakse rahvusvahelise kaitse saajaid kaitse andnud liikmesriigi kodanikega võrdselt.

Juurdepääsu teatavale siseriiklikus õiguses kindlaks määratud sotsiaalabile võib seada sõltuvusse rahvusvahelise kaitse saaja tulemuslikust integratsioonimeetmetes osalemisest.
2. Liikmesriigid võivad täiendava kaitse seisundi saajate sotsiaalabi piirata põhitoetustega.

Artikkel 35
Tervishoid

1. Rahvusvahelise kaitse saajatele võimaldatakse juurdepääs tervishoiuteenustele kõnealuse kaitse andnud liikmesriigi kodanikega samadel tingimustel.
2. Erivajadustega rahvusvahelise kaitse saajatele, nagu rasedatele, puudega inimestele, piinamise, vägistamise või muude psühholoogilise, füüsilise või seksuaalse vägivalla raskete vormide ohvritele või väärkohtlemise, hooletussejätmise, ärakasutamise, piinamise, julma, ebainimliku ja väärkust alandava kohtlemise mis tahes vormi ohvriks langenud või relvastatud kokkupõrkes kannatada saanud alaealistele, osutatakse asjakohaseid tervishoiuteenuseid, sh vajaduse korral vaimse tervise häirete ravi, samadel tingimustel nagu kaitse andnud liikmesriigi kodanikele.

Artikkel 36
Saatjata alaealised

1. Pädevad asutused võtavad võimalikult kiiresti pärast rahvusvahelise kaitse andmist ja hiljemalt viie tööpäeva jooksul, nagu on sätestatud määruse (EL) nr xxx/xxx [menetluste määrus] artikli 22 lõikes 1, vajalikud meetmed, et tagada saatjata alaealise esindamine seadusliku eestkostja poolt või vajaduse korral alaealise eest hoolitsemise ja tema heaolu eest vastutava organisatsiooni poolt või mõne muu asjakohase, sh õigusaktidel või kohtumäärusel põhineva esindaja poolt.

Kui eestkostjaks on määratud organisatsioon, nimetab ta võimalikult kiiresti isiku, kes vastutab asjaomase saatjata alaealise suhtes eestkostja ülesannete täitmise eest käesoleva määruse kohaselt.
2. Määratud eestkostja on kohustatud tagama, et alaealine saaks kasutada kõiki käesoleva määrusega talle antud õigusi. Asjaomased asutused hindavad määratud eestkostja tööd regulaarselt.
3. Saatjata alaealised paigutatakse ühte järgmistest kohtadest:
 - (a) täisealise sugulase juurde;

- (b) kasuperekonda;
- (c) alaealiste majutamisele spetsialiseerunud keskustesse;
- (d) muudesse alaealistele sobivatesse majutuskohadesse.

Alaealise arvamust võetakse arvesse, lähtudes tema vanusest ja küpsusest.

- 4. Võimaluse korral hoitakse õdesid-vendi koos, võttes arvesse asjaomase alaealise parimaid huvisid ning eriti tema vanust ja küpsust. Saatjata alaealiste elukohta muudetakse võimalikult harva.
- 5. Kui saatjata alaealisele antakse rahvusvaheline kaitse ja tema pereliikmete otsimist ei ole veel alustatud, hakkavad pädevad asutused neid otsima võimalikult kiiresti pärast rahvusvahelise kaitse andmist, kaitstes seejuures alaealise huve. Kui otsimist on juba alustatud, siis vajaduse korral seda jätkatakse. Kui alaealise või tema lähisugulaste elu või isikupuutumatus on ohus, eriti kui lähisugulased on jäänud oma päritolumaale, tuleb tagada, et teavet nende isikute kohta kogutakse, töödeldakse ja levitatakse konfidentsiaalselt.
- 6. Saatjata alaealistega töötavad isikud ja organisatsioonid saavad pidevat alaealiste õiguste ja vajaduste alast asjakohast väljaõpet ning lastekaitseõuetest peetakse kinni, nagu on osutatud määruse (EL) nr xxx/xxx [menetluste määrus] artiklis 22.

Artikkel 37

Juurdepääs majutusele

- 1. Rahvusvahelise kaitse saajatele võimaldatakse juurdepääs majutusele samadel tingimustel nagu teistele selle liikmesriigi territooriumil seaduslikult elavatele kolmandate riikide kodanikele, kes on võrreldavas olukorras.
- 2. Rahvusvahelise kaitse saajate hajutamise riiklikke tavasid rakendatakse võimaluse piires ilma rahvusvahelise kaitse saajaid diskrimineerimata ning majutusele juurdepääsul võrdseid võimalusi tagades.

Artikkel 38

Juurdepääs integratsioonimeetmetele

- 1. Rahvusvahelise kaitse saajate ühiskonda integreerimise hõlbustamiseks võimaldatakse rahvusvahelise kaitse saajatele juurdepääs liikmesriikide tagatavatele integratsioonimeetmetele, eelkõige nende vajadusi arvestades keelekursustele, kodanikuõppele ja integratsiooniprogrammidele ning kutsekoolitusele.
- 2. Liikmesriigid võivad integratsioonimeetmetes osalemise teha kohustuslikuks.

Artikkel 39

Repatrieerumine

Abistatakse rahvusvahelise kaitse saajaid, kes soovivad kodumaale tagasi pöörduda.

VIII PEATÜKK

HALDUSKOOSTÖÖ

Artikkel 40 **Koostöö**

Iga liikmesriik määrab riikliku kontaktpunkti ja teatab selle aadressi komisjonile. Komisjon edastab kõnealuse teabe teistele liikmesriikidele.

Liikmesriigid võtavad komisjoniga kooskõlastatult kõik vajalikud meetmed otsese koostöö ning pädevate ametiasutuste vahelise teabevahetuse sisseseadmiseks.

Artikkel 41 **Töötajad**

Käesoleva määruse sätteid kohaldavad asutused ja muud organisatsioonid on juba saanud või saavad edaspidi vajaliku väljaõppe ning on töö käigus saanud teabe suhtes seotud konfidentsiaalsuse põhimõttega siseriikliku õiguse kohaselt.

IX PEATÜKK

LÕPPSÄTTED

Artikkel 42 **Komiteemenetlus**

1. Komisjoni abistab komitee [asutatud määruse (EL) XXX/XXX [menetluste määrus] artikliga 58]. Nimetatud komitee on komitee määruse (EL) nr 182/2011 tähenduses.
2. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 5.
3. Käesolevale lõikele viitamisel kohaldatakse määruse (EL) nr 182/2011 artiklit 8 koostoimes sama määruse artikliga 5.

Artikkel 43 **Järelevalve ja hindamine**

Komisjon esitab hiljemalt kaks aastat pärast käesoleva määruse jõustumist ning seejärel iga viie aasta tagant Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva määruse kohaldamise kohta ning esitab vajaduse korral selle muutmiseks vajalikud ettepanekud.

Liikmesriigid edastavad komisjonile kõik aruande koostamiseks vajalikud andmed hiljemalt üheksa kuud enne nimetatud tähtaja lõppu.

Artikkel 44

Direktiivi 2003/109/EL muutmine

1. Direktiivi 2003/109/EÜ artiklisse 4 lisatakse lõige 3 a:

„3a. Kui rahvusvahelise kaitse saaja tabatakse muus kui talle rahvusvahelise kaitse andnud liikmesriigis ja tal ei ole seejuures asjakohase liidu või siseriikliku õiguse kohaselt õigust seal viibida ega elada, siis ei võeta lõikes 1 osutatud perioodi arvutades arvesse sellele olukorrale eelnenud seadusliku viibimise perioodi.“

2. Lisatakse artikkel 26a:

„Artikkel 26a

Artikli 4 lõike 3a ülevõtmine

Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi artikli 4 lõike 3a järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [kuus kuud pärast käesoleva määruse jõustumist]. Liikmesriigid teatavad sellest viivitamata komisjonile.“

Artikkel 45

Kehtetuks tunnistamine

Direktiiv 2011/95/EL tunnistatakse kehtetuks alates käesoleva määruse jõustumise kuupäevast. Viiteid kehtetuks tunnistatud direktiivile tuleks käsitada viidetena käesolevale määrusele ning neid loetakse I lisa vastavustabeli kohaselt.

Artikkel 46

Jõustumine ja kohaldamine

Käesolev määrus jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev määrus kohaldub alates [sellest, kui jõustumisest möödub kuus kuud].

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja aluslepingute kohaselt liikmesriikides vahetult kohaldatav.

Brüssel,

*Nõukogu nimel
eesistuja
[...]*